Kányádi Sándor

Világgá ment a nyár

Nyugtalanul aludt éjszaka a nagy bükkfa. Nem is aludt jóformán, csak sóhajtozott. Alig várta, hogy megvirradjon, hogy szétnézhessen a tájon.

– Bikkmakk, bikkmakk! – ébredtek a mókusok is vígan ugrándozva.

Maga alá tekintett az öreg erdő. S hát mit kell látnia: csupa frissen hullott bükkmakk az avar. Annak örültek úgy a mókusok.

S az öreg erdő látta, hogy magános társa, a tölgy is, amott a tisztáson, tanácstalanul tekint körül.

– Mi történt, szomszéd? – szólt át a bükkerdő a tölgyfának.

– Világgá ment a nyár – felelte a tölgy helyett a mogyoróbokor.

– Világgá ment – sóhajtott most már a tölgy is.

S már látták is mindannyian a nyár lába nyomát végig a patak mentén húzódó hosszúkás réten.

Füttyszót is hallottak. S látni vélték, mintha egy úrforma ugrált volna kikericsről kikericsre, de olyan könnyedén, hogy a finom szirmok meg se rezzentek alatta. Makkot, mogyorót csörgetve táncolt a falu felé.

Az ősz volt. Bizonyára a diószüretre sietett.

Varga Domokos

Szarvassirató szeptember

Érik a mogyoró! Aki tudja, merre keresse, most dugig tömheti a zsebeit, teliszedheti még a sapkáját is. A som is vörösödik már, sőt bíborodik. Az igazi érett szemek egy gyenge rázintástól is lehullanak: ami fent marad, az még fanyar, várhat néhány napig. Sárgul a vackor – a vadkörte, pirkad a vadalma, de ezek fanyarak is maradnak, akármeddig hagyjuk őket a fán. Bár a leszedett vackor a szekrény tetején megédesedik egy kicsit: akinek van türelme hozzá, elrakosgathatja. A bodza termésében, fekete csetéjéből meg lekvárt főzhet, aki szereti, sőt még a gyalogbodza vörös bogyóiból is. A madárberkenye termésének pirosló bogernyői viszont igazán csak arra jók, hogy a szemünket legeltessük rajtuk. Vagy hogy örüljünk neki: ha mi nem szeretjük is, a madarak örömest csipegetik.

Csipegetnek ugyan most mindent, kivált a csapatokba gyülekezők, a költözni készülők, nehogy üres hassal kelljen nekivágniuk a nagy útnak.

Egy-egy seregélyhad valóságos istencsapása, ha meglepi az érő szőlőt, és letarolja a tőkéket, mielőtt kereplővel elkergetnénk. Máskor a seregély hasznot hajt inkább az emberiségnek, még mulattatja is, ahogy a fák hegyében verdesi a szárnyát, s hol a maga dallamosrekedtes énekét fújja, hol más madarak dalát utánozza. De seregbe gyűlve nem sok jó telik ki tőle.

A másik nagy utánzó a mátyásmadár, más néven szajkó. Az még nyekeregni is tud, mint a kenetlen kocsi, sőt ugatni is kutya módra. De őt meg a vadászok átkozzák el: ha észreveszi őket valamelyik faágról, hangos szóval figyelmezteti az erdő vadjait, hogy ember közeledik.

A legbosszantóbb, ha a bőgés közben meglesett szarvasbikákat riasztja el ilyenkor szeptember tájt, amikor küzdelemre hívják a méltó vetélytársakat, s fenyegetik a közelben somfordáló hitványabb hímeket.

Minden esztendőben megmérkőznek egymással a java agancsosok.

Csontok csattognak,
két hevült homlok
feszül egymásnak:
csontok csatáznak.

Csontok csattognak,
bikák bőszülten
birokra kelnek:
fej feszül fejnek.

Test feszül testnek,
harag haragnak,
ín ugrat ínnak,
kín ugrat kínnak.

Az egyik szarvasbika többnyire győz: a másik meghátrál és megugrik. De előfordul néha az is, hogy úgy összeakad az agancsuk, nem tudják szétválasztani. Rángatják egymást még sokáig, huzakodnak erejük fogytáig, míg mind a kettő ott nem pusztul.

Hanem a leggyakoribb győztes: a szarvasokra leső puskás ember. Sok bika el sem jut odáig, hogy harcba szállhasson. Hallja a bőgést, s azt hiszi, mérkőzni hívják. Holott csak a vadász bőgőcsigája vagy tülke szól, csalja ki a sűrűből az agancsos nagy urat, hogy amikor végre láthatóvá válik, megszólaljon a fegyver.

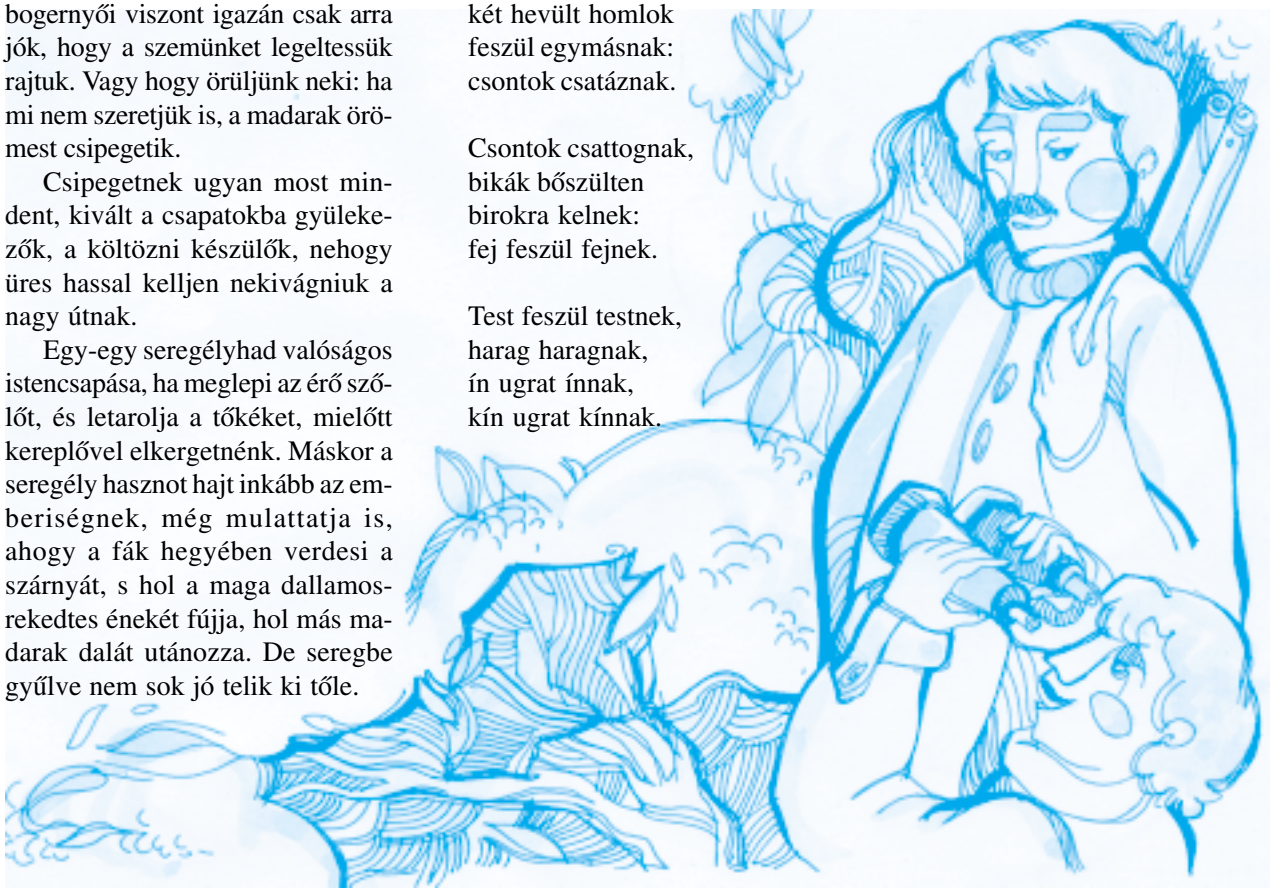

Szeretettel köszöntünk minden Irka-olvasót az új tanév alkalmából! Külön köszöntjük az első osztályosokat!

Fenyvesi Félix Lajos

Anyám arany betűi

Én még láttam kiskoromban a nagyszülők eszközeit, palatáblával és palavesszővel jártak iskolába. Ez volt az összes kincsük, és mégis mindent megtanultak. Bölcsek voltak és szorgalmasak.

Most, amikor meglátgattam régi iskolámat, ez jutott eszembe a vénséges fák alatt, a félhomályos folyosókon bolyongva, fölidézve pajtásaim szavát. A legelső napot, az első csengőszót, a megkopott padot. Szívszorongva csúsztattam be kezemet, tapogatva lassan: vajon ott van-e a nevem? A három szálkás, kék tintás betű:

F F L

– Keresel valamit, Lalikám? – hallottam egy szelíd hangot a hátam mögött. Mintha tanítónőm, Herringer Rózsi néni szólt volna ötven év távolából. – Vedd elő a füzeted és a ceruzád. Ma az A betűvel ismerkedünk meg.

– Nekem csak egy papírlapom van – panaszkodtam csendesen.

– És ceruzád van?

– Egy széndarab – mutattam rémült arccal.

– Így hogyan tanulod meg az írás-olvasást? – kérdezte türelmesen.

– Én már tudok olvasni. Édesanyám tanított meg a nyáron, kint voltunk Mártélyon, a Tisza-parton a homokba írtam az első betűket. Fogta a kezemet és egy hosszú faággal karcoltam az A-t, a B-t, a D-t. Mindegyikhez költött egy kis történetet.

Ismét leültem a padra, s idéztem tovább a föltámadó emlékeket. A szegénységet. A bántásokat és a fáradt kezek óvó szeretetét.

A nem szűnő tudásszomjat, mindent meg akartam tanulni, hogy megmutassam a világnak, én is érek valamit.

Hanem, ahogy ott ücsörgök, újból hallom a régi délelőttöt, gondolatban ott vagyok a folyosóvégi teremben.

– Te miért sírsz? – kérdezte a tanítóm.

– Hogyne sírnék – szipogtam –, mikor könyvem sincs. Soha nem ismerem meg a szép meséket.

Nézett rám könnyes szemekkel Rózsi néni, és összeszorult a torkom.

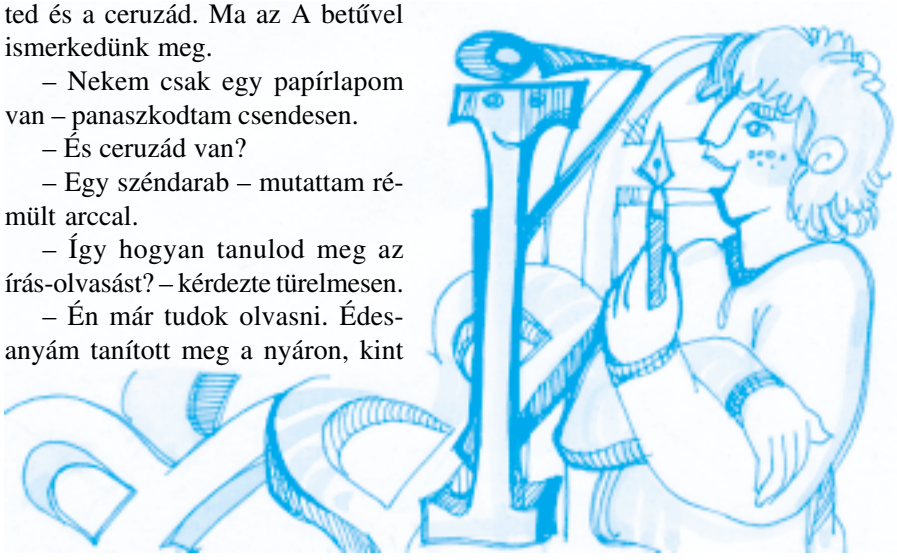

Itt az én öreg olvasókönyvem, első tanítómtól kaptam. Kopott a fedele, szakadozott a lapja, a hiányzó részeket egészítsd ki te magad. Édesanyád arany betűi elszálltak, de lásd, itt minden együtt van. Most te leszel a világon a leggazdagabb kisfiú!

Majtényi Erik

Gyurka írni tanul

Egyik betű pocakos,
a másik meg nyurga,
melyikkel fogsz elsőbben is
megbirkózni, Gyurka?

Ha az első görbe lesz,
nehogy kedved szegje,
hisz előbb a csúnyábbja jön,
csak később a szebbje.

Írj gyorsan egy másikat,
azután még egyet,
a betűk a sor végén majd
kiegyenesednek!

S végül az a sok betű,
pocakos és nyurga,
éppen úgy áll össze, ahogy
te akarod, Gyurka.

Zs. Nagy Lajos

Hamu Laci és az Eretnek

Hamu Laci falujában
főétel a pogácsa,
senki sem áhítozik ott
tortára vagy kalácsra.

A szép kövér pogácsát
berakják egy gödörbe,
forró hamut szórnak rá, hogy
süljön finom vörösre,

ropogósra, ripegősre,
recsegjen, ha harapják,
így kevesebb kell belőle,
kitart, amíg akarják.

Egy a baj: hogy Hamu Lackó
a pogácsát imádja,
töpörtyűs vagy töpörtyűtlen:
az ötvenet bevágja,

de volt már, hogy ötvenötöt
rakott bé a hasába,
akármennyit recsegett és
ricsegett a pogácsa.

Hamu Laci falujába
– mit Hamudnak neveznek –
betévedt egyszer egy szörnyű,
óriási Eretnek.

Eretnek volt Őkegyelme,
s azért volt ő eretnek,
mert a nagy pogácsarágást
nem hitte a gyereknek.

Fogadtak hát: hogyha Lackó
megeszik tíz pogácsát,
az ő nagy, kemény fogai
a kerítést kirágják.

Ha pedig húszat bevágna
a pogácsák királya,
ő, a nagy Eretnek, bizony
az erdőt is lerágja.

– Ne így legyen, nagy Eretnek
– mondta Laci keményen. –
Ha szétrágod iskolánkat,
mondjuk: százzal beérem.

– Az iskolát? Rágomadta!
– kiáltott az Eretnek.
– Azt, bizony azt! – így a Lackó –,
Kínzóját a gyereknek!

– Amint látom, jó tanuló
te sem lehetsz, barátom!
De üsse kő! Fogadásból
a sulit is szétrágom.

Ezzel rögvest nekilátott
az iskolapadoknak,
a falaknak, a tetőnek,
tintás irkalapoknak.

Délfelé az iskolának
emlékét is megette
az Eretnek, Hamu Lackó
meg boldogan nevette.

Sokáig nem heherészett –
őrá került most a sor.
Megérkeztek a pogácsák,
teli volt ezer szatyor.

Recsegtek és ropogtak és
ricsegtek a pogácsák;
heverészett az árnyékban
(hogy a legyek ne bántsák)

az Eretnek, s számolgatta,
mennyi még a pogácsa…
Bizony, Lackó a pogácsák
felét könnyen bevágta.

Hajtotta a lelkesedés,
a köszönet, a hála:
nincs suli már, nincs tanulás!
Csakhogy – sok a pogácsa!

– Hetvenkettő, hetvenhárom
– motyogja az Eretnek –,
jól bírja a kis legényke,
éppúgy, mint kik szeretnek

suliból elcsavarogni,
s csak enni a pogácsát…
nyolcvankettő… ejnye, ejnye!
Teli már a hasacskád?

Nem pihenünk! Hiszen láttad,
a sulit én szétrágtam,
a fogadást férfi módra
megálltam meg lerágtam.

Kilencvenöt, kilencvenhat,
négy hiányzik a százbul!
De kacag már az Eretnek,
mivel Laci elájul…

Egy foga sincs, fáj az ínye,
fejében száz veréb ül.
A fogadást elvesztette,
az Eretnek kinevette.

S az iskola?
Felépült!

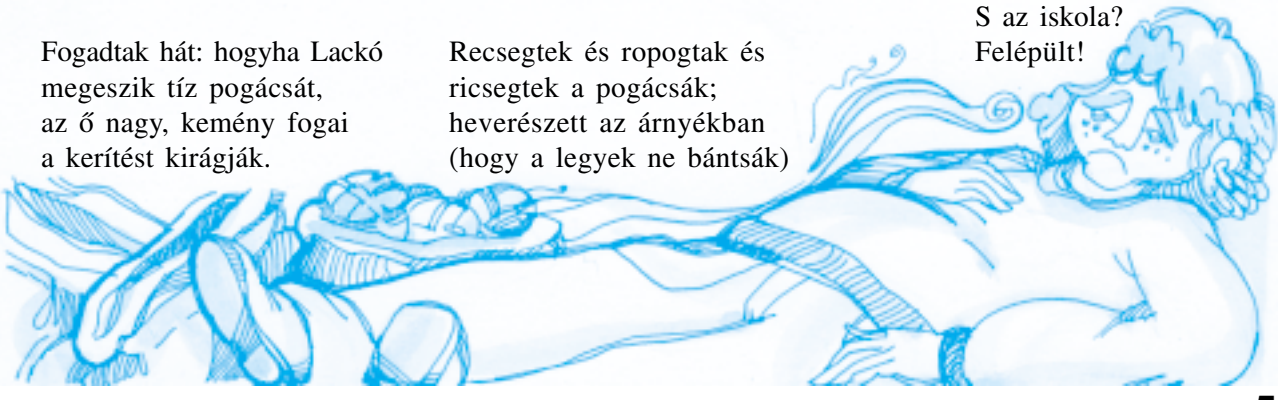

Fecske Csaba

Jó leszek!

ezentúl jó leszek
állíthatom
reggeltől estig
tetőtől talpig
csupa jó leszek
a füleimet ezentúl
mindig megmosom
rendbe rakom a ruhám
tiszták lesznek a körmeim
köszönök szépen mindenkinek
azt teszem csak
ami szép és jó
ha már jó leszek
és ezután az leszek!
nem verekszem
nem csúfolkodom
nem húzom meg a lányok haját
semmit se teszek
amit nem szabad
a legeslegjobb gyerek én leszek
ha majd nagy leszek
mert ezt a sok jóságot
észben tartani azért
nem tudja egy ilyen kis gyerek!

Szalai Borbála

Iskolás lettem

Elsős vagyok!...
Ez aztán a jó dolog:
betűt vetni,
olvasni is tanulok.
Kockás irkám
világoskék vonalán
katonásan
sorakozik a sok szám.
Golyóstollam
engedelmes, szót fogad:
sosem lépi
át az irkavonalat.
Úgy írja le
szép sorba a betűket,
mintha fűzne
színes üveggyöngyöket.
Így készül el
betűkből a gyöngysorom…
S hogy mit írtam?
Mindjárt fel is olvasom…

Visky András

Aranylevél

Aranylevél,
míg földet ér,
még táncra kél vele a szél.
Libeg-lebeg
az út felett,
zenét zizeg és integet.
Libeg-lebeg,
így érzi meg,
már lesben áll a nagy hideg.
Aranylevél
most útra kél,
de visszatér, még visszatér!
Lehull a nap,
egy szép kalap:
az éjszaka utánakap.

Weinrauch Katalin

Szeptemberi hangulat

A fák még zölden susognak,
aranyat hint a napsugár,
orgonálnak a vadméhek,
mégis: elmúlt, elmegy a nyár.

Még esengve búg egy gerle,
rejti a lomb, párjára vár,
tücsöknóta száll az estben,
mégis: elmúlt, elmegy a nyár.

A szellő még simogató,
ám a hajnal ködöt szül már,
villanydróton fecskék ülnek:
szeptember van, elmúlt a nyár.

Szepesi Attila

Harangvölgy

Ősz szele zizzen,
hullik a lomb.
Távoli réten
szól a kolomp.
Hussan a zöldike
árnyas fészkibe.
Holdfény hinti be:
fénylik a domb.

Leng csupasz ágon
indafonat.
Röppen az égen
vadlibahad.
Összekocódik a
szarvasok ágboga,
rejti az éj kusza
árnyaikat.

Sárgul, aranylik
a rét, a berek.
Sárba lehullik
a tarka liget.
Elfogy az éjszaka
tenger csillaga,
holnap a völgyet a
dér üti meg.

Dénes György

Károg a holló

Károg a holló, károg,
elnyíltak a virágok,
hull a göröngyre
boróka könnye.

Károg, kár volt a nyárért,
zölden lobogó ágért,
lombját, bogyóját,
nyári motyóját
ejtette porba
a fa.

Porba, latyakba, sárba
teríti lombját a nyárfa.
Kár a virágért,
kakukk szaváért,
kár, kár…
Borúsan károg a hollómadár.

Történetek a görög regevilágból

Thézeusz kalandjai

Vidám gyermeksereg játszik a napsugaras tengerparton. Zajongásuktól a hullámok morajlása sem hallatszik. A kisebbek a nagy szemű, tiszta homokba ássák egymást, s jóízű viháncolással felelnek a beásott kis fickó erőlködéseire. A nagyobbak labdáznak, karikáznak. Egy szőkefürtös, nyúlánk fiú kecskefogatával kelti fel társai érdeklődését, akik tele tüdővel futnak versenyt a kocsival. A szőke fiú jószívű lehet, mert minden forduló után más-más fiút ültet kocsijába, aki aztán a gyeplőt is kezébe kapja. Van ilyenkor nagy tülekedés, de a kis szőke igazságos és nem a tolakodónak adja a helyet, hanem aki türelmesen megvárja a sorát.

– Kell is nekem a te mekegő fogatod – szól az egyik, aki már több ízben hiába erőszakoskodott a kis kocsiba jutni –, apám megígérte, hogy a jövő héten szamárfogatot ad nékem, akkor aztán elbújhatsz szakállas paripáiddal!

Nagy nevetés támadt erre a kijelentésre. A szőkefürtű nem haragudott meg. Mosolyogva vette fel az egyik fiút maga mellé, a kecskék közé cserdített ostorával s a hetvenkedőhöz csak ennyit mondott:

– Sok szerencsét a fülesekhez!

Mikor a forduló után ismét a játszóhelyre tértek vissza, a fiúkat nagy vitában találták. „Háborút” akartak játszani, amihez két királyt kellett választani. Az egyiknek a szamárfogat leendő tulajdonosát már meg is választották, a másiknak a szőkefürtűt jelölték.

– Tiltakozom a választás ellen – szólt egy nagyorrú kamasz –, mert a kecskésfiúnak nincs apja, márpedig minden királynak kell, hogy apja legyen.

A szőkefürtűnek nagyot dobbant a szíve erre a szóra. Ő még sohasem hallott apjáról. Anyja nevelte őt a nagyapja házában.

De a fiúk nagy része nem tágított. A nagyorrúnak nem akadt párja, másik királynak a szőkefürtűt választották.

Játék után első dolga volt anyját fölkeresni.

– Édesanyám – szólt élénken –, te még sohasem beszéltél apámról. Ma a fiúk szememre vetették, hogy nekem nincs apám. Igaz ez?

– Nem igaz, édes kis Thézeuszom, van neked atyád, mégpedig olyan derék, mint kevés fiúnak Görögországban. Atyád vitéz és hős, a neve Aegeus, királya Athénnek, a szomszédos Attika fővárosának.

Látszott Ethra asszonyon, hogy milyen büszke és boldog, hogy mindezt így elmondhatja a fiának.

– De hát akkor miért nem vagyunk mi, te és én, vele és mellette, Athénban? – tudakolta a gyermek, s látszott rajta, hogy alig várja a feleletet.

– Ez az éppen, amiért eddig nem szóltam apádról. A sors kívánta úgy, hogy tőle távol neveljelek fel, de nemsokára eljön az idő, midőn színről színre látni fogod daliás atyádat. Addig légy türelemmel, s érd be az én szeretetemmel.

A fiú megnyugodott, s boldogan vett részt tovább is társaival a megszokott játékokban. Neki már régen kis lovas kocsija volt, mikor hetvenkedő társa még mindig nem kapta meg szamárfogatát. Apja bizonyára nem is tudott efféle ígéretről.

Évek múltán, mikor Thézeusz 16 éves lett, anyja a közeli hegység egyik sziklájához vezette. Útközben így szólott hozzá:

– Kedves Thézeuszom, elérkezett az idő, hogy közöljem veled, amit eddig el kellett hallgatnom. Apád azt parancsolta, hogy ha 16. évedet betöltötted, vezesselek el ahhoz a sziklához, amely alá

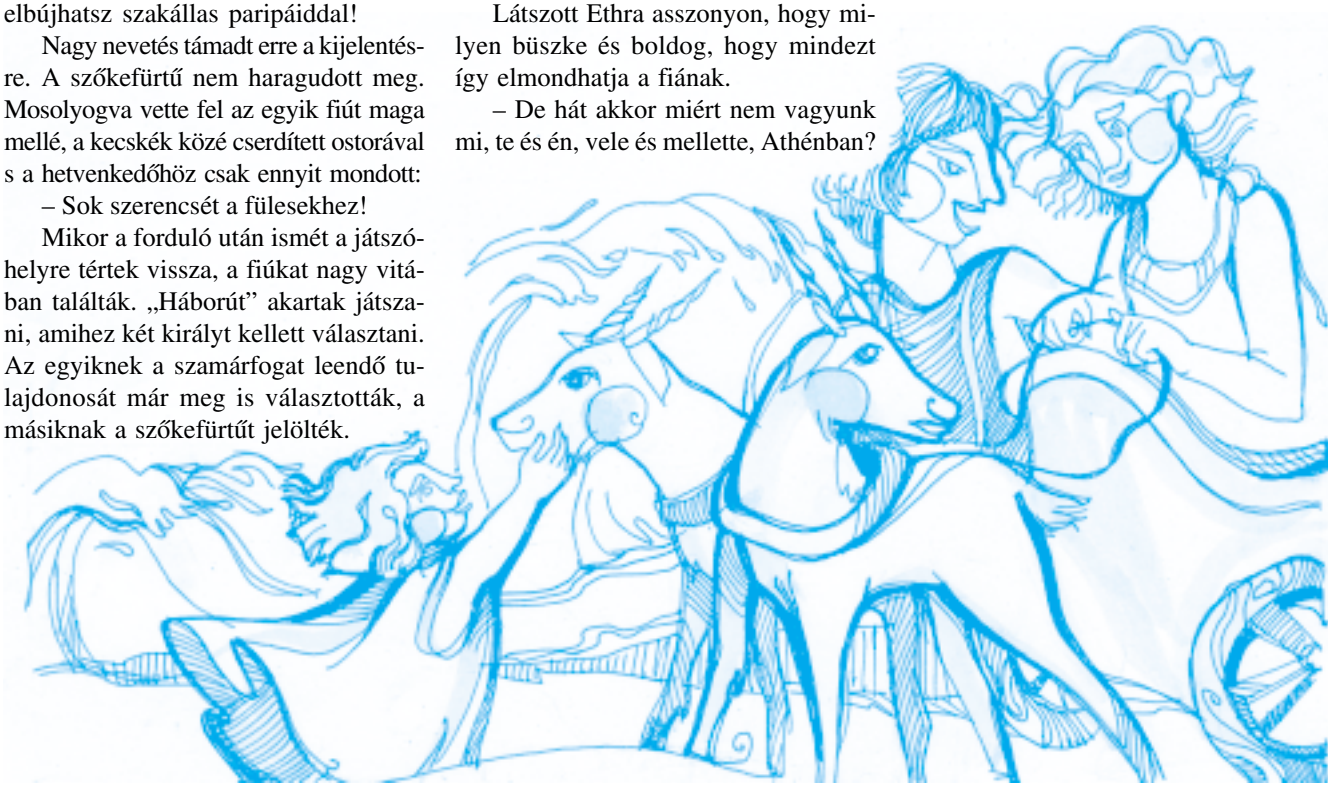

ő fegyvereit: kardját, sisakját, pajzsát rejtette. Ha el bírod a sziklát hengeríteni, minden a tied. Azt kéri, keresd fel őt. Ha azonban nincs elég erőd, akkor nem kíván látni.

Thézeusz alig várta, hogy odaérjenek. Anyja megmutatta a sziklát. Akkora volt, mint egy falusi háztető. Thézeusz nekivetette jobb vállát, s a rengeteg sziklatömb mennydörgéshez hasonló robajjal zuhant alá. A fegyverek csakugyan ott voltak. Fejébe nyomta a sisakot, a kardot derekára kötötte, a pajzsot bal kezébe vette, s aztán édesanyját szeretettel összecsókolva, útnak eredt.

Athén Trözen városától mintegy 100 kilométernyire esik légvonalban. A valóságban azonban sokkal nagyobb utat kellett megtennie annak, aki gyalog ment, mert Trözen és Athén között messze benyúlik a Szároni-tengeröböl. Thézeusznak tehát egy ellipszis alakú kerülőt kellett tennie. Útközben a hőstettek egész sorozatát vitte véghez. Hírhedt rablókat ölt meg és leterített egy óriási vaddisznót. Leszámolt a kegyetlen Prokrusztésszel is. Ez a gaz rabló minden arra menő utast lakásába cipelt, ágyába fektette s lábaikat, ha a rövid ágy végén túlértek, lefűrészelte, ha pedig rövidebbek voltak, erőszakkal addig nyújtotta ki, míg az ágy végét el nem érték. Thézeuszban emberére talált: a rablót alaposan kinyújtóztatta.

Hosszas viszontagság után végre eljutott Athénbe. Apja nagy örömmel fogadta, mert hőstetteinek híre megelőzte jöttét. A várost azonban nagy szomorúságban találta. Az asszonyok kisírt szemmel, a férfiak lehorgasztott fővel jártak az utcákon. A nagy szomorúság oka után kérdezősködvén, megtudta, hogy sok évvel ezelőtt Minosz, Kréta királya, harcban legyőzte az athénieket, s arra kötelezte őket, hogy adó fejében minden kilencedik évben hét fiút és hét leányt szállítsanak neki. Fokozta a csapást az a szörnyű sors, amely ezekre a szerencsétlenekre várt. Volt Minosz királynak egy szörnyeteg fia: embertestű, de bikafejű. Minotaurusznak hívták. Ennek vetették oda áldozatul a gyermekeket, kiket a szörnyeteg mohón felfalt. Éppen most telt le a kilencedik esztendő. A hajónak a gyermekekkel már indulnia kellett volna.

Mihelyt Thézeusz minderről értesült, legott készen volt tervével. Elhatározta, hogy megöli a szörnyet. Apja áldását adta útjára, s arra kérte fiát, hogy ha vállalkozása sikerül, a hajóján lévő fekete zászlót visszatérő útján fehérrel cserélje fel.

Szerencsésen elért Krétába, de csakhamar tapasztalta, hogy tervének keresztülvitele nagy akadályba ütközik. A szörny egy Labirinthus nevű palotában lakott. Ebbe könnyen be lehetett jutni, de zegzugos folyosói úgy összezavarták a benne járókelőt, hogy halandó ember nem tudott többé kitalálni belőle. Ám Thézeusz jelszava ez volt: bátraké a szerencse.

Volt Minosz királynak egy leánya is: Ariadne. Thézeusz addig-addig forgolódott a leány körül, míg megnyerte rokonszenvét. Ariadne egy gombolyag fonalat adott a hősnek. Thézeusz a fonál végét a kapuhoz kötötte, s aztán útjában maga után gombolyította. Az épület közepén rátalált a szörnyre. Dühösen ugrott fel a vad, és fogait csikorgatva rohant a hősre. Thézeusz ügyes szökkenéssel félreugrott, az esetlen szörny pedig a falnak vágódott. Erre Thézeusz egy hatalmas csapással átvágta nyakát, s a szörny élettelenül terült el a földön. A hős aztán a fonál mentén szerencsésen kijutott a szabadba. A kapunál Ariadne várta, és kérte, hogy vigye magával, mert a történtek után itthon úgysem lenne maradása. Thézeusz tettetett szívességgel hajójába fogadta Ariadnét. Gyorsan dagadó vitorlákkal csakhamar elértek Naxosz szigetére. Itt kikötöttek. Midőn azonban a fáradt Ariadne egy kőpadra dőlve elaludt, a hálátlan Thézeusz gyorsan horgonyt szedetett és továbbhajózott. Sietségében elfeledte bevonni a fekete és kitűzni a fehér zászlót, azért atyja, ki az attikai parton várakozott fia visszatérésére, a fekete zászlót megpillantva rosszat sejtett, és elkeseredésében a tengerbe ugrott. Azóta a Görögország és Kis-Ázsia között levő tengert az ő nevéről Aegeusi-tengernek* nevezik.

Thézeusz hazatérése után Athén királya lett, s hosszú ideig bölcsen és dicsőségesen uralkodott. Még ezután is sok hőstettet vitt véghez. Halála után hálás népe félistenként tisztelte emlékét.

Azt kérdezhetné most valamelyik rendszeretető olvasó, hogy mi történt Ariadnéval? Nos, mikor szegény Ariadne felébredt, s elhagyatottságát felismerte, keservesen sírni kezdett. Véletlenül éppen arra vetődött a daliás ifjú Dionüszosz, a szőlő és bor istene vidám kíséretével. A jószívű isten megvigasztalta a leányt, vigasztalás közben megszerette és feleségül vette.

(Takáts György nyomán)

* *Mai neve: Égei-tenger*

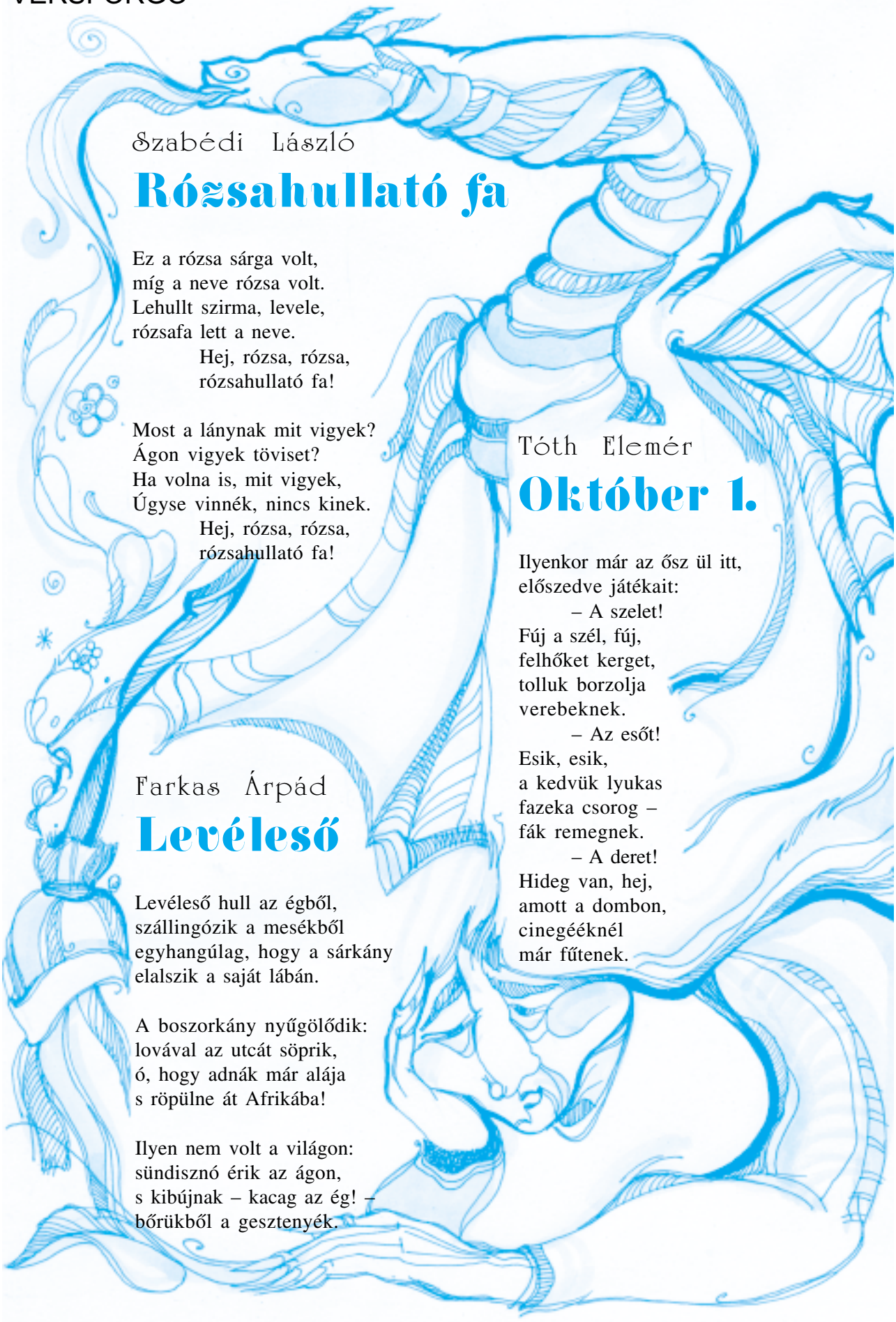

Szabédi László

Rózsahullató fa

Ez a rózsa sárga volt,
míg a neve rózsa volt.
Lehullt szirma, levele,
rózsafa lett a neve.
Hej, rózsa, rózsa,
rózsahullató fa!

Most a lánynak mit vigyek?
Ágon vigyek töviset?
Ha volna is, mit vigyek,
Úgyse vinnék, nincs kinek.
Hej, rózsa, rózsa,
rózsahullató fa!

Farkas Árpád

Levéleső

Levéleső hull az égből,
szállingózik a mesékből
egyhangúlag, hogy a sárkány
elalszik a saját lábán.

A boszorkány nyűgölődik:
lovával az utcát söprik,
ó, hogy adnák már alája
s röpülne át Afrikába!

Ilyen nem volt a világon:
sündisznó érik az ágon,
s kibújnak – kacag az ég! –
bőrükből a gesztenyék.

Tóth Elemér

Október 1.

Ilyenkor már az ősz ül itt,
előszedve játékait:
– A szelet!
Fúj a szél, fúj,
felhőket kerget,
tolluk borzolja
verebeknek.
– Az esőt!
Esik, esik,
a kedvük lyukas
fazeka csorog –
fák remegnek.
– A deret!
Hideg van, hej,
amott a dombon,
cinegéknél
már fűtenek.

Juhász Gyula

Ének

Az alkony oson már
fák lombja alól.
A nyár hegedűjén
ősz bánata szól.

Fák lombja alól
táncolva az ősz jön,
s a rőt koszorút
megrázza a törzsön.

Táncolva az ősz jön,
s mint felleg a hegyre,
vállamra borulnak
az ősz meg az este.
Az ősz meg az este.

Tasnádi Varga Éva

Őszi vers

Esti virágok
csöndben csukódnak,
udvara fénylik
mézsárga holdnak.

Némák a fák is,
levél se rebben,
tücskök beszélnek
szép őszi kertben.

Kút vize hallgat,
néha megloccsan,
bogárhad alszik
fázó bokorban.

Halkan harangoz
katángok szára:
– Hó hull fejünkre
majd nemsokára!

Juhász Ferenc

Kikericsektől lila most a rét

Kikericsektől lila most a rét,
kikerics, kikerics, utolsó üzenet!
Libegnek könnyedén a könnyű jegenyék,
vacognak álmosan a zsibbadt levelek.
A párás őszi légben fecskék koszorúja,
a rét kinyitja még ezer szemét,
kikerics, kikerics, kék lángba borulva
ropog a rét és füstöl a rét.
Mint óriás arany-lúd, száll a nap,
örök vándor, örök vágyakra éhes
és szór a tájra arany tollakat,
a reggel-tojásból kibúvó estére vén lesz!
A kikericsek közt a réten át
szekér jön, ballagó jámbor tehenek,
csipegetik a füvet a libák,
gyerek kiált: „Kikericsek, ni, kikericsek!”
Vadlibák gág-ja fönt az őszi fényben,
s felelnek rá a lenti libák,
nyújtott nyakkal, ők is szállni készen
lebegtetik szárnyukat és szól a gág, a gág!
S fölrebbennek lomha szárnyveréssel,
az égbe vágyó tolluk hogy zizeg!
S csobbannak, mint a víz, ha éjjel
vadlúd veri: a kikericsek, a kikericsek.

Adni jobb, vagy kapni?

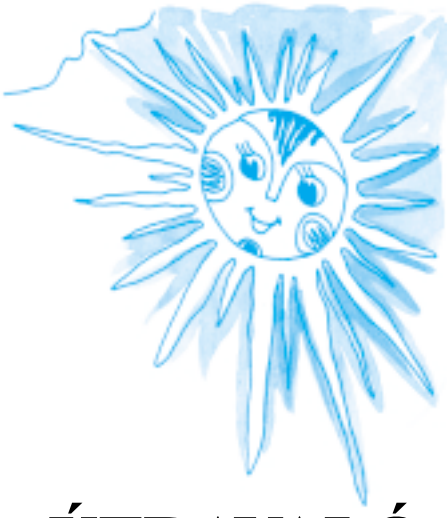

Aki könyörül a nincstelenen, az Úrnak ad kölcsön, mert ő megtéríti jótéteményét. Péld. 19,17

ÚTRAVALÓ

– Szervusz, Tücsök! De jó, hogy látlak! Maradt még abból a finom mentaszörpből, amiből egyszer nálad ittam?

– A szörpből? Úgy érted, a mentából készült szörpből? Nem is emlékszem pontosan… talán… valamennyi maradt. De nem sok, csak egy leheletnyi. Tyű, nem is tudom, hová raktam. És az sem biztos, hogy jó még.

– Ejnye, Tücsök! Ha nem ismernélek, azt gondolnám, hogy sajnálod tőlem azt a kis szörpöt.

– Még hogy én sajnálom! Hogyan sajnálnék én tőled bármit is? Csak arról van szó, hogy…

– Félsz, hogy elfogy, neked meg nem marad. Pedig adni jó dolog, és néha nagyon hasznos. Soha nem tudhatod, honnan köszön vissza a jószívűséged.

* * *

Csuda érdekes a Pitypangos réten játszani az év minden szakában, de az ősz különösen sok vidámságot hoz a rétlakók életébe. Ahogy változnak a színek, ahogy sorra halnak el a növények, úgy válik egyre nehezebbé a rejtőzködés, az észrevétlen lopózás, a játszótársak felkutatása. S talán éppen ettől olyan élvezetes minden móka. Mintha maga a természet is azt sugná: „Nosza, játsszunk még egy nagyot a téli szunyókálás előtt!”

Nem csoda hát, hogy Bozontosék legkisebb csemetéje és a Búzaföldi família fürge fiacskája egészen belefeledkezett a hancúrozásba. Hogyan is lehetne állandóan az eget fürkészni zsámbékugrálás közben?! És ugyan ki gondolná a szikrázó napsütésben, hogy az esti szellő lógóorrú szürke fellegeket terel a fátyolfelhők helyére? Még azt sem vették észre a nyúlifjoncok, hogy eltűntek az árnyak, s hogy jóval hűvösebben cirógatja bundájukat a szél.

– Csöpp! – mondta egy vízcsepp, majd végigszaladt Gyengya orrocskáján.

– Csipp! – mondta egy másik, amely Linka bundáján vetett gyors bukfenceket.

Esőben futkározni, sárban cuppogni majdnem olyan jó móka, mint zsámbékon ugrálni – nyáron, amikor a tikkasztó meleg után felfrissülés az égből hulló vízáradat. Ősz végén azonban egy garantált szobafogság követi, tüsszögéssel, gyógyfüvekkel, unalmas és magányos kuckón fekvéssel.

– Jó neked, Gyengya, te itt laksz a közelben! Én mire elérem a rét szélét, rongyosra mossa az eső a bundámat. Pedig anya figyelmeztetett reggel, hogy útközben keressek egy nagy laput. Ő mindig megérzi, ha eső közeleg. Már előre hallom, mit kapok majd tőle: „Ugye, megmondtam…!” Ki tudja, hol találok most egy jókora levelet itt a rét kellős közepén?

– El ne kezdj már sírni, te buta! Még jobban elázol, ha te magad is szaporítod a vízcseppeket a könnyeiddel. Hiszen mindjárt odaérünk a házunkig, és akkor visszaadom neked azt az ernyőt, amit egyszer kölcsönadtál. Hát már elfelejtetted, hogy nálam van?

– Ernyőt? – kerekedett ki Linka szeme. – Miféle ernyőről beszélsz?

– Igazából nem is ernyő, csak egy fakéreg edény, de ha megfordítod, éppen beillik ernyőnek. Tudod, abban hoztál rágcsálnivalót nekem, amikor kificamodott a bokám. Már régen vissza akartam adni, csak mindig kiment a fejemből. Látod, most kapóra jön a feledékenységem.

Mire az esőcseppek belejöttek szédítő táncukba, Linka már régesrég a fakéreg alatt ugrándozott. S nemhogy a betegség nem érte utol, még dicséretet is kapott édesanyjától, amiért most az egyszer szófogadó módon megelőzte a bajt.

– Szegény kéreg, alaposan megviselte a zápor – mondta Linka édesanyja –, de milyen jóságos az isteni gondviselés, hogy rátaláltál.

Linka sokatmondóan bólogatott. Valóban, milyen jóságos a gondviselés: kétszer is öröm származhat egy kedves ajándékból.

* * *

– Úgy is lehet adni, hogy magamnak teszek jót vele? Szóval ezért mondják, hogy jobb adni…

– Dehogy ezért! Adni azért jó, mert örömet szerzel vele másoknak, és hasznosnak lenni mindig felemelő érzés. Másrészt az is nagy áldás, ha nem neked van szükséged segítségre. De látod, milyen huncut a Teremtő? Néha bukfencet vetnek a jótetteink, és visszafordulnak értünk. Az önzetlen segítség mindenképpen megtermi a maga gyümölcsét.

– Hopp, eszembe jutott, hová tettem a szörpöt! Kérsz még belőle?

Olasz Tímea

Bibliai ábécé

Hámán. A perzsa király főembere, aki ki akarta irtani a babiloni fogságból visszamaradt zsidókat, mivel Mordokaj, Eszter nagybátyja nem hajtott térdet előtte. Eszter, Ahasvérós király felesége azonban leleplezte tervét, s a király Mordokaj helyett Hámánt végeztette ki. A zsidók pedig megmenekültek.

Hárán. „Hova valók vagytok, barátaim?" – „Hárániak vagyunk." Az Ézsau haragja elöl menekülő Jákob ebből a válaszból tudta meg, hogy nagybátyjának, Lábánnak a földjére érkezett. Hárán földjén, az Eufrátesz felső folyásánál, tizennégy évig őrizte Lábán juhait és kapta meg végül feleségül Lábán leányát, Ráchelt. Hárant, ezt a várost a tenger felé vezető kereskedelmi útvonalon, jól ismerte Ábrahám és Lót is. Az itt végzett ásatások fényt derítettek az ősi múltra.

Ház. A bibliai korban a házak általában kétszintesek voltak lapos tetővel és napon szárított vályogtéglából épült vastag falakkal. A bútorzat a tulajdonos gazdagsága szerint változott. A legáltalánosabb berendezési tárgyak az asztal, a szék és alváshoz a gyékénymatrac voltak. Csak a gazdagabbaknak volt ágyuk vagy kerevetük. A főzésre szolgáló tűzhely néha kint állt az udvaron, s meleg időben főként itt folyt a család élete. Jézus korára már nagyobbak lettek a házak, s a kisebb falvakban a szegényebbek otthonai is jobban be voltak bútorozva.

Hebron. Jeruzsálemtől mintegy húsz kilométerre délnyugatra, egy dombon állt Hebron városa már Ábrahám korában is. Ott temették el Ábrahámot, és sírját ma is mutogatják a turistáknak. Ez lett egyik erődítése Anák óriás fiainak, akik megijesztették a kémeket. Hebronban lett király Dávid, és Jeruzsálem elfoglalásáig hét éven át ez volt országának fővárosa. Itt szított apja ellen lázadást Absolon.

Hegyi beszéd. „Amikor meglátta a sokaságot, felment (Jézus) a hegyre, és amint leült, odamentek hozzá a tanítványai. Ő pedig megszólalt, és így tanította őket." Ezekkel a szavakkal vezeti be Máté evangéliuma a három fejezeten át tartó és Hegyi beszéd néven ismert jézusi tanítást, amely az Isten országáról és az ország választottainak az Isten országához méltó életéről mondott kijelentéseket gyűjti egybe. Azzal kezdődik, hogy nyolc pontban foglalja össze, kik a boldogok (ezért is nevezik ezeket boldogmondásoknak), majd megemlítve a tanítványok hivatását, hogy só és világosság legyenek a világban, sok gyakorlati útmutatást ad – részben példázatokban – a törvény helyes értelmezéséről, az imádkozásról (itt olvasható az Úr imádsága is), a böjtről, a mennyei kincsről, az Isten gondviselésére való hagyatkozásról, a képmutató ítélkezés kerüléséről, a szoros kapuról és a keskeny útról, amely az életre visz, a másokkal szemben tanúsítandó magatartás aranyszabályáról (ahogy szeretnénk, hogy mások bánjanak velünk, mi is úgy bánjunk velük), a hamis próféták felismeréséről („gyümölcseikről ismeritek meg őket"), Isten akaratának a cselekvéséről, ami kősziklára épít rendíthetetlen házat. Mindeme tanítások ámulatba ejtették a népet, mert Jézus hatalommal szólt, nem úgy, mint az üresen fecsegő írástudók.

Hermón. A Galileai-tengertől északra, a mai Izrael, Libanon és Szíria határán emelkedik 2700 m magasra a Hermón hegye. Hava táplálja vízzel a Jordánt. Nem tudjuk bizonyosan, hogy ezen a hegyen vagy a Tábor hegyén történt-e Jézus megdicsőülése.

Heródes. Júdea és a környező zsidó tartományok Kr. e. 63-ban lettek a római birodalom részei, s kormányzójuk az edómita Antipater, Pompeus szövetségese a parthusok elleni háborúban. A római polgárháborúk után Antipater fia, Nagy Heródes királyi címet nyert Octavianustól és Antoniustól a zsidók nagy bosszúságára, mivel nem szívesen láttak maguk felett edómita uralkodót. Az ő királyságának vége felé született meg Jézus Betlehemben, s az ő gyilkosai elől kellett Józsefnek Egyiptomba menekítenie a gyermeket. Heródes halála után fia, Heródes Antipás örökölte a királyságát, de csak Galileában. Ő vetette tömlöcbe és ő fejeztette le Keresztelő Jánost. Pilátus is hozzá küldte el Jézust rövid kihallgatásra, amikor megtudta, hogy Jézus a galileai Názáretből való. Egy harmadik Heródes, I. Heródes Agrippa, Nagy Heródes unokája üldözte később Jeruzsálemben az apostolokat, hogy kedvében járjon a zsidóknak. Őt sújtotta hirtelen halállal az Úr, amikor egy trónbeszédét a nép „Isten hangjaként" üdvözölte, s ő ezt elfogadta ahelyett, hogy Istennek adott volna dicsőséget.

(Cecil Northcott *Bibliai lexikon gyerekeknek* című könyve alapján)

Olvastad már?

Ugye Te is hallottad már, amikor a felnőttek – sóhajtva, legyintve, ki pedig felháborodva – azt mondják: A mai gyerekek nem olvasnak, csak a képernyőt bámulják…

Mi másként gondoljuk. Hiszünk abban, hogy Ti is szeretitek a könyvet. Ebben a rovatunkban egy-egy közkedvelt ifjúsági regényből vagy meseregényből mutatunk be egy szemelvényt. Azok számára, akik még nem olvasták: kedvcsinálóul, azoknak pedig, akik már kétszer vagy háromszor is: az emlékek felidézéséül.

Dávid Antal

A szolgadiák

(Részlet)

Már tizedik napja voltak úton. Esténként a Marosban vontatták meg a lábukat, reggel abban mosakodtak. Marosgombáson egy jó gazda csűrjében háltak, a háziasszony még vacsorával is szolgált nekik. Ahogy közeledtek Enyedhez, Sándornak mind nehezebben jött álom a szemére. Itt van már az új élet kapujában. Vajon mit vár tőle, hogyan fog élni? Lesz-e ereje a megpróbáltatáshoz? Útközben gyakran beszélgettek, András bá elmondta, hogy otthon hosszasan tanácskozott Orbán Zsigmond mesterrel, aki szintén diák volt. Részletesen tájékozódott a beiratkozás módjáról, arról, hogy Bethlen Gábor fejedelem jóvoltából minden diák megkapja a cipót, ezért kenyérre nem lesz gondja. Ha felveszik szolgadiáknak, sem a tanításért, sem a lakásért nem kell fizetniük. A munkája sepregetés, favágás és behordás, ha valaki mellé beosztják szolgának, annak a kosztot kell hordania a városból, de abból ő is jóllakik. Szabad ideje is lesz bőven, akkor mehet sétálni, de jobb, ha minden idejét tanulással tölti. Orbán azt is bevallotta, hogy a kőrösi kisiskolában ő kevés tudományra tanította a gyermekeket; aki Enyeden meg akarja állni a helyét, annak szorgalmasnak kell lennie. Ha előadás lesz, akkor figyeljen jól, utána könyvből, jegyzetből tanuljon meg mindent, mert aki nem halad tisztességesen a tudományokban, attól elvonják a cipót, végül kiteszik a kollégiumból.

– Tanulj, fiam, hogy úr lehess!

Amint kiértek a házak közül, már megpillantották a csombordi templom tornyát.

Innen már csak egy ugrás.

– Adjon az Isten! Merre van a kollégium? – kérdezte András bá egy szembejövő asszonytól.

– Menjenek egyenesen, ráismernek!

Téglából épült házak sorakoztak, az egyik soron hosszú deszkakerítés takart el egy nagy kertet.

– Ez ejsze a kollégiumé, hogy ilyen nagy!

Végül megtalálták az emeletes épületet, melynek boltíves kapuja volt. Gyermekek sehol. Csodálkozott is a fiú.

– Ma még csak augusztus ultimója[1] – mondta az apja.

– Akkor miért megyünk be, édesapám?

– Hogy beírassalak. Holnap már kezdődik a tanítás. Én indulok haza.

Igen, haza, a kedves kicsi faluba, a boronaházak közé. Ő meg itt marad az idegen és ismeretlen városban, ahol milyen magas, hegyes tornyú templom van, s mellette egy kicsi! Magasak még az ablakai is.

A kapuban egy hajlott hátú öregember vesszőseprűvel sepert. Megkérdezték tőle, merre találják a rektorprofesszort. Aztán kopogtattak egy barnára mázolt ajtón. Bent mély hang válaszolt:

– Szabad!

Elébb András bá lépett bé, utána Sandri. Illendőképpen köszöntek, levették a süvegüket.

– Mi járatban, s honnan? – kérdezte a fehér szakállú úr, akinek szemüveg villogott az orrán. Az asztalon vastag és nagy könyvek, sokféle papír. A fal mellett egy üveges szekrényben is csupa könyv. Bizonyára ez a könyvtár – gondolta Sándor.

– Háromszékről jövénk, rektorprofesszor úr. Szeretném ezt a gyermeket beíratni a kollégiumba.

– Az jó messze van, lehet vagy háromszáz mérföld! Minek hívják kegyelmedet?

– Csoma Andrásnak, szolgálatjára.

– Ugye, földmíves?

– Az. Hozzá még katona, merthogy a falu káplárja vagyok. És esküdt. Az egyházban is jurátus.

– És ez a legényke?

– Csoma Sándor, szolgálatára – kapta össze a bokáját Sandri.

– Hány klasszist jártál otthon, fiam?

– Nyolc évig, nagyuram.

– Bizonyítványod van-e?

– Tessék – vette elő Sandri az Orbán mestertől kapott írást.

A szemüveges az ablakhoz állt, s olvasta.

– Üljenek le kigyelmetek!

Leültek.

– Ez szép bizonyítvány. Ha ennyit tudsz is, talán átugorhatod az előkészítő osztályt. Majd meglátjuk holnap. Aztán fizető tanuló lesz-e a legényke, atyámfia?

– Nem, uram, mert nincs miből. Szegény vagyok, a kicsi földecskéből alighogy megélünk.

– Hány gyermek van?

– Ezen kívül még három. A többi meghalt.

A professzor a körmeit nézegette.

– Aztán szeretsz-e dolgozni, öcsém?

– Dolgozni örökké kell – vágta rá Sándor öntudattal.

– Jódolgú! – erősítette az apja is.

– Mert ha felveszünk ingyenesnek, akkor szolgálnod kell. Egy ilyen nagy iskolában sok a tennivaló.

– Vállalom, rektor úr.

– Rektorprofesszor – igazította ki a szemüveges. Aztán kinyitott egy nagy könyvet, és tintába ütötte a lúdtollat.

– Mi a neved?

– Csoma Sándor.

– Csoma… volt már ilyen nevű diákunk néhány éve. Ő is Háromszékről jött. Zágonból.

– Én nem zágoni vagyok, hanem kőrösi, rektorprofesszor úr.

– Jó, akkor úgy írom a neved. Kőrösi Csoma Sándor. Ott is születtél?

– Igenis.

– Mikor?

– Ezerhétszáznyolcvannégy április 4-én kereszteltek.

– De mikor születtél?

– Ejsze március 28-án, mert nyolc napos korban szokták megkeresztelni a gyermekeket.

A szemüveges letette a tollat.

– Nem tudod biztosan?

András bá felelt:

– Nem írtam volt fel, s a tiszteletes úr nem a születés, hanem a keresztelés napját írta be az anyakönyvbe.

– Tehát április 4-e?

– Igen.

– Hát micsoda rend van abban a faluban? – dohogott az öreg.

– Tetszik tudni, az anyakönyvre kívül reá van írva, hogy *„Keresztelőkönyv, mellyet a kőrösi reformata Ekklésiának számára Isten dicsőségére célozó kegyes indulattal és az ő feleihez való szeretetből tsináltatott Kőrösi Nagy József uram önként való buzgóságából, a memóriának is kedvezni kívánván. 1764-dik Eszt. Tiszteletes Dants Ferencz uram papságában”…* S az én nevem úgy van beírva, hogy *„Ápr.4. Csoma András fiát Sándort…”*

– Megtanultad?

– Meg, rektorprofesszor uram, hogy tudjam. Így van szórul szóra.

– Bene[2]! – szólt az öregúr, és tintába ütötte a tollat, maga elé vette a bizonyítványt, s abból valamit beírt a nagy könyvbe. – Erős vagy-e?

– Igen, nagyuram. Szántok, kapálok, kaszálok, fát vágok otthon. Mindenben segítek édesapámnak.

– Jól van, hát nem vagy elkényeztetett úrfi. Itt is lesz elég dolgod, de ingyen kapod a tanítást, a cipót, szállást, fűtést. Az élelmet megszerezheted magadnak, úgy tesz a többi is. Légy szemfüles, figyelj a régebbi gyermekekre, tégy úgy te is. Aki ügyes, megél.

– Szemesnek áll a világ – tette hozzá András bá. Hátha kedvére szól az öreg professzornak.

– Akkor lássuk, hol fogsz lakni! – vett elő egy másik könyvet, és böngészni kezdte. Minden oldalára szám volt írva, alatta nevek. – Ebben van két szolgafiú… Ebben is… – lapozott, aztán megállt a „felső hármas” szobánál. – Ebben még van hely, de csak a publikán. Az a kérdés, tudnál-e asztalon aludni?

– Tudok, rektorprofesszor úr!

– Odahaza is a padlón hál, nem akar puhán feküdni.

– Miért? Melegedős vagy?

– Nem, de a testet nem szabad elkényeztetni, mert hálátlansággal fizet. Meg akarok szokni mindent. Tudok fázni, éhezni, napokig gyalogolni. Ki tudja, mi mindenre kell felkészülnöm? Hátha fadöntő leszek…

– Jól teszed, fiam. Ki tanított erre?

– Apámuramtól tudom, hogy a katonaságnál sincs mindig vetett ágy, sem enniváló. Sok külországot megjárt őkegyelme.

– Ügyibe való legényke, aki így készül a jövőre! Szeretem az aszkézist[3] – bólintott elégedetten a szemüveges. – Akkor hát menj fel a hármas számú szobába! Ott már van öt diák elszállásolva, te leszel a hatodik, a kisebbik szolgafiú. Vidd fel már most a holmidat. Ma még nem lesz cipóosztás, menjetek a városba, keressetek kosztot magatoknak.

– Van még az átalvetőben – lapogatta meg a gyapjúposztóból varrt tarisznyát András bá, és felállt. – Isten áldja meg a jóindulatáért, rektorprofesszor uram. Aztán ne haragudjék a gyermekre, ha keveset tud, hisz falusiak vagyunk… Legyen hozzá szigorú kegyelmed, szeretném, ha ember válnék belőle.

– Nyugodjék meg, Csoma András, a kollégium is azt akarja! Szigorú rend van, de szabadságot is engedélyezünk a fiúknak, hogy szokjanak az önállósághoz. Nincs jobb annál, hogy a gyermek maga dönt, mit kell tennie, mi a helyes. Majd meglátja, egy év alatt mennyit férfiasodik!

A sepregető vénember még mindig a folyosón matatott. Megkérdezték tőle, merre van a piac, aztán odamentek, hogy kenyeret vegyenek maguknak. Itt mégsem főzhetnek puliszkát! Egy fél kenyeret vettek, akkorát, mint egy fél malomkerék, hét krajcárért. A kenyeres mellett frissen sült disznópecsenyét árultak. Vaslábakon álló, nagy kászróban rotyogott a zsír, abban sültek az ujjnyi vastag, kövér disznóhússzeletek.

– Ebből vegyünk! – mondta András bá. – Együnk jót!

– Dögöt adjak, diák uram? – kérdezte a kofa Sándortól.

– A sujt! Abból a sültből, két darabot!

– A diákok dögnek hívják a kofapecsenyét – magyarázta a szót a kövér kofa, aztán hosszú, kétágú villával kivett két szeletet, papírra tette.

– Tizenöt krajcár.

– Sok az, néni!

– Maga nem diák?

– Nem, csak tanuló. De sokallom az árát.

– Azért kérdem, hogy ekkorára megnőtt. Hát fizessen tizenkét krajcárt. Látom, messziről jöttek.

– Mi igen. Háromszékről.

– Ott jó lehet, mert sok a borvíz. Erre a pecsenyére aztán csúszik az enyedi bor.

– Híres ital – mondta András bá elismerően.

– Itt mérik a sarkon, a Fehér Bárányban. Menjenek oda kegyelmetek!

– Nemigen élünk vele.

Kerestek két alkalmas követ, arra rátelepedtek, s bicskával falatoztak. Amire jóllaktak, a hús elfogyott, de a kenyér nagyja még megvolt. András bá kettévágta.

– Tedd el a felét, mert cipóosztás csak holnap lesz! Ha lehet, valamit egyél hozzá!

– Láttam a kertet, bizonyára van már érett szilva. Itt hamarább érik, melegebb vidék.

– Jól van, fiam, légy élelmes! Az ügyes ember mindenütt feltalálja magát, s te nem vagy kényes. Én indulok is, estig Gombásra érek, ott ismét meghálok azoknál a barátságos embereknél. Hajnalban aztán hazafelé! Itt a cséplés ideje, sok otthon a munka. Téged Istennek ajánllak. Vigyázz magadra, ne bölcsködj, inkább tanuld az embereket, mintsem neveld!

– Isten áldja meg, édesapám! Tiszteltetem az otthonvalókat!

1. *ultimó* – a hónap utolsó napja
2. *bene* – jól van, helyes
3. *aszkézis* – önmegtartóztatás, az élet örömeiről való lemondás

Számítógép-suli 56.

A MICROSOFT EXCEL

A Formátum menü

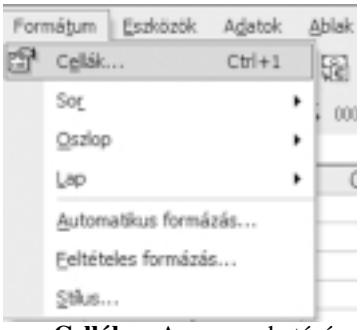

· **Cellák...**: A parancs hatására megjelenő hatoldalas párbeszédablak segítségével elvégezhető a cellaformázás.

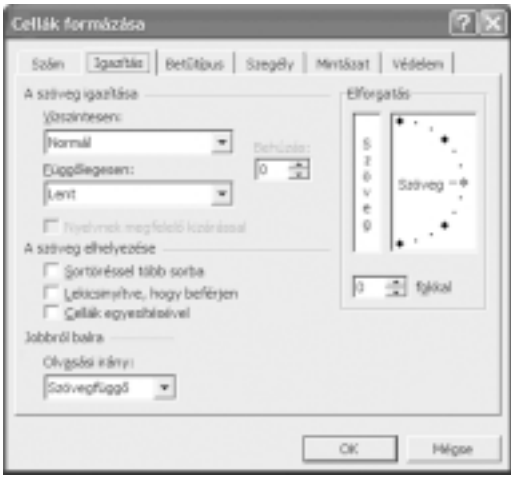

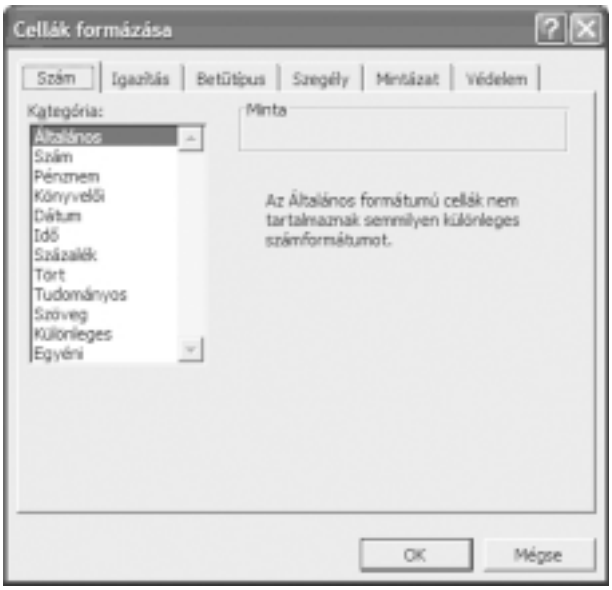

– ***Szám***: A lap elnevezése kissé félrevezető, mert nemcsak a számokat, hanem mindenféle cellatartalmat tudunk itt formázni. A *Szám* kategórián belül például be tudjuk állítani a tizedesek számát, az ezres csoportosítást, illetve a negatív számok megjelenését. De itt lehet kiválasztani a *Dátum* vagy az *Idő* formátumát is. Az *Egyéni* kategórián belül lehetőség van saját formátumok létrehozására. Ebbe a kategóriába azért is érdemes betekinteni, mert itt tekinthetők meg az Excel formátumkódjai, láthatjuk, hogy a különböző formátumok beállítására hogyan használja a formázó karaktereket (pl. 0, #, ?, é, h, n, ó, p stb.). Ezek alapján tudjuk elkészíteni egyéni formátumunkat.

– ***Igazítás***: Ezen a lapon ún. rádiógombokkal tudjuk a kijelölt cella vagy cellacsoportok (sorok, oszlopok) tartalmát igazítani vízszintesen, függőlegesen, illetve megadhatjuk az írásirányt. Itt lehet a cellán belüli sortörést is beállítani.

A cellák egyesítésével beállítási lehetőség talán magyarázatra szorul. Ezzel lehet tulajdonképpen cellák egyesítését elvégezni, aminek hatására a cellatartalom a kijelölésnek megfelelően egyetlen, de több oszlopszélességnek megfelelő cella közepén fog elhelyezkedni:

Ez utóbbi parancs az eszköztár nyomógombjai között is szerepelhet: .

	Évek		
	1994	1995	1996
Darab	15	16	20
Ár	458	510	1422

	Évek		
	1994	1995	1996
Darab	15	16	20
Ár	458	510	1422

– ***Betűtípus***: Ezen a lapon a betűk teljes körű beállítását végezhetjük el.

A betűk színének beállítására külön ikon készült:

– ***Szegély***: Itt a táblázat vonalazását végezhetjük el: ki kell jelölni, hogy hova akarjuk a szegélyt elhelyezni, ki kell választani a kívánt vonal stílusát és esetleg a színét.

A szegélyek elhelyezésére szolgál a nyomógomb, de akár más szegélyt ikonokat is kitehetünk az eszköztárra.

– ***Mintázat***: A cellák háttérmintázatát, illetve színét lehet beállítani. Ennek is van ikonmegfelelője: .

Pallay Dezső

Fesd ki!

Feladat

Melyik költöző madarunk teszi meg a leghosszabb utat?

KÖRBENÉZŐ

Bumeráng

Tudjátok, mibe őrült bele az ausztrál bennszülött?

Vett egy új bumerángot, és nem tudta eldobni a régit.

Ez persze csak vicc, de az ausztrál őslakók jellegzetes alakú vadászfegyvere valóban visszatér használójához, ha nem talál célba.

A hatvanas években a hollandiai Velsen város homokdombjai alól került elő az az ősi bumeráng, amely egyedülálló a maga nemében. Ez a vaskorból származó, mintegy 2300 évesre becsült, 39 cm hosszú eszköz nem az egyetlen, amelyet Európában találtak. A groningeni egyetem matematikusai az ősi eszköz famásolatával végzett szabadtéri kísérletekkel bebizonyították, hogy ez az európai bumeráng éppoly kitűnően működik, mint az ausztrál változat.

Ezzel a tulajdonságával, miszerint visszatér eldobójához, egyedülálló az Ausztrálián kívül, a világ más tájain talált sok más hajlított dobóeszköz között.

Jó Pajtás, Szerbia

Október 4.
Az állatok világnapja

A naptárba így jegyezték be 1991-ben e nevezetes napot. A megemlékezések azonban minden év októberének első vasárnapján zajlanak le világszerte.

Ferenc napján Assisi Szent Ferencre, az állatok védőszentjére emlékezve a jeles nap szervezői az ember közelében élő hobbi- és gazdasági haszonállatok gondos és kíméletes tartására hívják fel a figyelmet. Olyan társadalmi közhangulat megteremtését szorgalmazzák, amely elítéli az állatok bántalmazását, erőn felüli kihasználását, főként pedig kínzásukat. Csakis az a bánásmód lehet elfogadható, amely a tartási körülmények megteremtése során messzemenően figyelembe veszi a faj (fajta, változat) ökológiai és területi igényeit, magatartási szokásait, és a kor etikai igényeinek is megfelel.

Az intézményesített állatvédelem kezdetei még az 1815-ben lezajlott, s nagy állatveszteséggel is járó waterlooi csatáig nyúlnak vissza, amely után hét évvel az angol képviselőház törvényt fogadott el a háziállatok védelméről. A végrehajtás azonban már senkit sem érdekelt, és még hosszú évtizedeknek kellett eltelnie ahhoz, hogy érezhető változás következzen az állattartás feltételeinek javításában.

Hazánkban a XIX. század utolsó évtizedében jöttek létre az első állatvédő szervezetek. A társadalmi felelősségérzet felébresztésében Herman Ottónak kiemelkedő szerepe volt. Világszerte – így hazánkban is – meghatározó fontossága volt és van az állatvédő szervezeteknek és holdudvaruknak abban, hogy jogszabályokban is megjelennek az állatvédelmi előírások. A modern törvényekben az állattenyésztés és az állategészségügy követelményei már szorosan kapcsolódnak a hobbi-és haszonállatok védelméhez. A Magyarországon 1998-ban elfogadott állatvédelmi törvény fordulatot hozott a honi jogi szabályozás területén. Ez az országgyűlési döntés azért is korszerű, mert az állatok jogai helyett az ember felelősségére helyezi a hangsúlyt.

Természetbúvár, Magyarország

Mustos ősz

Valaha, amikor a világ még nem volt tele elektronikus szerkezetekkel, az idő múlását a nap járása, az esztendő fordulását az évszakok változása jelezte. Az emberek többnyire falvakban, mezővárosokban éltek, benne a természet körforgásában. Jeles napok segítségével tartották számon a tennivalókat: szántást, vetést, aratást, tyúkültetést, állatok kihajtását a legelőre, a halászat kezdetét, az ünnepek és mulatságok idejét. Már a pendelyes (vagyis egy szál, térdig érő inget viselő) kisgyermek is tudta, hogy a Vince-napi napsütés jó bortermést ígér, Zsuzsánnakor megszólal a pacsirta, Sarlós Boldogasszony napja az aratás kezdete, Kisasszony napja a dióverésé, az őszi kisfarsang Szent Mihálytól Katalinig tart, és Disznóölő András zárja a hegedűt, vagyis a vigalmakat. Az esztendő minden napjára jutott valami. Századokon át apáról fiúra, anyáról leányra hagyományozódott ez a tudomány. Képzelni lehet, mennyi íratlan ismeretet, törvényt, regulát halmoztak fel a régiek, s ezek szabályozták a paraszti élet rendjét.

A tennivalókra a kalendáriumok hónapképei is figyelmeztettek: márciusban szántás-vetésre, júniusban szénakaszálásra, decemberben disznóölésre. Hónap- és évszakábrázolások másutt is megjelentek: középkori templomok kőfaragványai közt és a magyar kártya lapjain egyaránt találkozhatunk velük. Ismeritek, ugye, a tűznél melegedő öreg favágót, Makk Ász apót, a tél jelképét? Vagy Zöld Ászt a mustos hordó mellett? Ha sokáig nézitek, tán még a szüretelők énekét is meghalljátok fegyverek vidám durrogásától kísérve a szőlőhegyen. Hipp-hopp! Képzelni mindent lehet, képzeljük hát oda magunkat az aranygerezdes dombok és füstös présházak közé. Képzeletünk vásznára lankás hegyoldalak és lapályok képe vegyül, szőlősorok masíroznak, a dús tőkék közt kendős, szalmakalapos nők és gyerekek hajladoznak. Puttonyos férfiak hordják a levágott fürtöket a présház elé. Széles fakádban feltűrt gatyás, mezítlábas legény taposса a szőlőt. Mozgása szinte tánc, mégis ez a legnehezebb szüreti munka. Másutt botokkal törik, csumiszolják a gerezdeket, és az összezúzott szőlőből fapréssel sajtolják ki a mustot. A falusi mesterek által készített, időtől sötétre pácolódott, faragott szerkezetek valóságos műremekek, a jelenben múzeumok, tájházak kincsei.

Az Alföldön Szent Mihálykor kezdődött a szüret. Egerben és Dunántúlon Teréz, a Somló-vidéken Orsolya, Hegyalján Simon-Júda napján özönlötték el a szőlőket a szedők és puttonyosok. A munka végét mindenütt világra szóló vigassággal ünnepelték. Maszkos, jelmezes felvonulás, hordón ülő, piros huszárruhás Baksus-szobor, kocsikázás, fegyverropogás és szüreti bál tette emlékezetessé.

A szüretelés is olyan, mint egy mulatság. Előkerül a korai szőlőből készült, könnyű szüreti bor, vagy még a tavalyit kínálja a gazda. A szedők énekelnek, legények-leányok bolondoznak. Piruló hagyma illatát hozza a szél, füstcsíkok bodorodnak pirosló levelű tőkék fölött. Hús pörkölődik a bográcsokban: a vincellér (így nevezték a szőlőművest), a napszámosok és a vendégek ebédje. Régi szüretek híres lakomáit emlegetjük ma is. Jókai Mór, a nagy mesemondó ilyenkor meghívta svábhegyi szőlőjébe a barátait. Kint a szabadban birkapörkölt készül és nyárson sülnek a csirkék, bent a konyhában bableves fő disznó körmivel, egy fazékban töltött káposzta rotyog,… a kemencében túrós kapros lepény sül – így tudósít az írótárs, Mikszáth Kálmán.

Ódon szüretek felejthetetlen hangulatát leghívebben mégis a versek tükrözik. Mustos ősz van, mustos ősz, víg szekerek jönnek./ Rajtuk ül az ittas csősz, örül az örömnek – vetette papírra egy költő a huszadik század elején, talán épp azon a helyen, ahol több mint másfélezer éve Probus római császár mocsarakat csapoltatott le katonáival, hogy helyükre szőlőt telepítsen Pannóniában. Egy alföldi poéta pedig így festette le a dunántúli őszt: *Szüret tüzei égnek, / Szólnak szüreti nóták / S a szőlőhegyek hátán / venyige lombja pirkad.*

Lassan vége szakad munkának és vigasságnak. A lecsupasztott szőlőhegy elcsendesedik, a *fosztott tőke álmodozva vár.* Pincék mélyén, nehéz tölgyfahordókban bugyborékolva forr a must. Márton napjára újbor lesz belőle a lúdpecsenyéhez.

Szitakötő, Magyarország

Fesd ki!

Feladat

Rajzold le kedvenc őszi virágodat!

Emberismeret III.
Az emberek és az állatok közötti különbségek

Testi eltérések

Aligha létezik „állati test”, annyira változatos a ma élő állatok felépítése. Ezért, hogy jól lássuk a különbségeket az állatok és emberek között, célszerű egyetlen állatcsoportot kiválasztani az összehasonlításhoz.. Most az ember és legközelebbi rokonai, az emberszabású majmok közötti eltéréseket nézzük végig.

Az első pillantásra feltűnik **testfelületünk védtelensége.** Sem éles karmaink, sem félelmetes agyaraink, védő páncélzatunk vagy mérgező mirigyeink nem nyújtanak sem védelmet, sem fenyegetést más élőlényekkel szemben. További furcsaság szinte egész testünk csupaszsága.

Végtagjaink sok különbséget mutatnak.

Talpunk boltozatos, ezért különbözik a majmokétól, járásra és futásra alkalmas. Lábunk első ujja párhuzamos a többivel, tehát nem fordítható szembe azokkal. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy nem tudunk fogni vele, viszont jobban tudunk elrugaszkodni a talajtól, azaz ugrani és futni. Az *alsó végtagunk* sokkal hosszabb, mint a majmoké, ezért egész testünk arányai is eltérnek. Egy majom két lábra tud ugyan állni, valamennyit menni is tud, de az emberhez képest sokkal sutábban teszi azt. Négy lábon sokkal gyorsabban lehet futni, mint kettőn, és az állatkölyköknek is könnyebb megtanulni a járást, illetve a futást, mint nekünk, de az az előny, hogy mellső végtagunk felszabadult, hihetetlenül sokat jelent.

Már a majmoknak is hosszú, mozgékony ujjaik vannak, de a mi kezünk sokkal finomabb mozgásra alkalmas. A finom mozgások kivitelezéséhez – pl. az íróeszköz használata, apró gyöngyök felfűzése, egy óra szerelése – elengedhetetlen, hogy a hüvelykujjunkat a tenyérrel szembe tudjuk fordítani. Ezt a lehetőséget a hüvelykujj fejlett (un. nyeregizülete) biztosítja, amely kizárólag az emberre jellemző tulajdonság. Nemcsak céltudatosabb tevékenységeket tudunk vele végezni, hanem gesztikulálunk is, vagyis folyamatos jeladásokat végzünk.

Törzsünk jellegzetességei is lényegesek.

Medencecsontunk teljesen más alakú, mint a majmoké, elsősorban a felegyenesedés következtében. Más a medencetájék szöge. *Mellkasunk* szélesebb és nagyobb, aminek szintén a függőleges testhelyzet kedvez. A *gerincoszlopunkban* kettős S alakú görbület van, ami a járás következtében alakul ki a fejlődés során, és fejünket a koponyánk súlypontjában támasztja meg. *Hátizmainkra* jelentősen nagyobb terhelés vár egész életünk során. Ez szinte mindenkinél okoz az életben kisebb-nagyobb hátfájást.

Vállaink számottevően hajlékonyabbak az emberszabású majmokéinál.

Nagyobb különbségeket találunk a **fejünkön** és a **nyakunkon**. *Arccsontozatunk* jelentősen különbözik a majmokétól: arcunk laposabb, állkapcsunk kisebb. *Fogaink* is kisebbek, főként szemfogunk jóval szerényebb méretű. Viszont megegyezünk abban, hogy állkapcsunk oldalirányban elmozdítható, nem úgy, mint a ragadozóké, akiknek hatalmas szemfogai ezt nem teszik lehetővé. Állunk nem csapott, hanem csúcsa van, amely azért fontos, hogy a beszédhez szükséges izmok megtapadhassanak rajta.

Arcunk izmai sokkal árnyaltabb kifejezéseket kölcsönözhetnek nekünk, lehetővé téve az arckifejezések nagyon gazdag tárházát és gyors változását. Rágóizmaink meglehetősen kisebbek és erőtlenebbek, nincs szükségünk hatalmas rágóizmokra.

Szemeink előre tekintenek, így térhatásunk van, és jól látunk, nemcsak a mozgó dolgokat vesszük észre, de a színeket is jól meg tudjuk különböztetni. Az ember „szemfehérje” jól észrevehetően mutatja társainak a tekintet irányát. Jól látható szemöldökünk van, csak éppen fordított „előjellel”: nekünk szőrtelen homlokunkon szőrös, míg a csimpánzoknál pont fordítva, valószínűleg azért, hogy jól észrevehető jelzéseket adhassunk vele.

Orrunk jobban előreáll, mint rokonainké, és orrlyukaink lefelé néznek, szaglásunk egyébként ugyanolyan gyenge, mint az övék

A *nyakunkon levő izmok* többféle fejmozgást tesznek lehetővé. Az emberszabású majmok nyaka inkább csak rögzíti a fejet, és csekély mozgást tesz lehetővé, ellentétben velünk, akik kinyújtani, fordítani, csavarni, leengedni tudjuk a nyakunkat. Ezek fontos jelzéseket is közvetítenek társaink felé, pl. hogy mire figyelünk az adott pillanatban

Agykoponyánk sokkal terjedelmesebb, mint bármely majomé. A csimpánzagy 400 cm^3, míg a miénk 1350 cm^3. Agyunk fejlettsége valóban felülmúlja legközelebbi rokonaink mindegyikéét, de általában az össze állatét. Nemcsak a puszta méretben előzzük meg a többieket, de agyunk szürkeállománya (az agykéreg) még ettől az aránytól is jóval nagyobb, mert agyunk felülete barázdáltabb, mint másoké.

A sünisten és a tűz

Burját népmese

Közép-Ázsia végtelen, füves pusztaságain igen kemény a tél. A vadul tomboló szelek, viharok, hófergetegek hosszú hónapokig kínozzák az embereket, állatokat.

De még akkor hogyan kínozták, amikor nem volt tűz!

Az emberek azonban tudták, hogy létezik a tűz, amely elmulaszthatta volna szenvedéseiket; azt is tudták azonban, hogy messze van az, fenn az égben.

Mi mást tehettek volna, összehívták a pusztai emberek gyűlését, hogy meghányják-vessék a dolgot. Elő is állott valaki a gyűlésen, és azt mondta, hogy tudja a tűz megszerzésének a módját. Össze kell barátkozniuk a sündisznóistennel, aki egyedül képes arra, hogy kovakő és acél segítségével tüzet csiholjon.

A sünisten jóságos isten volt, tudott az emberek gondjáról-bajáról, ezért elhatározta, hogy segít nekik. Elindult, hogy az emberek gyűlésén bemutassa tűzgyújtó tudományát, és megtanítson rá mindenkit, aki csak meg akarja tanulni.

A gyűlésen azonban nagy baj történt. Az emberek addig még sohasem láttak sündisznót, s amikor most megpillantották, óriási nevetésben törtek ki. Hogyisne nevettek volna, amikor a sünisten olyan mulatságos volt! Fekete gomborrocskájával megállás nélkül szimatolt jobbra-balra, hóna alatt szorongatta a kovakövet és az acélt, a hátán pedig megszámlálhatatlanul sok, furcsa tüske meredezett.

Úgy kacagtak az emberek, hogy a földön gurultak a nagy nevetéstől. A sünisten pedig, aki jóságos volt ugyan, de nagyon sértődékeny, megharagudott az őt kinevető emberekre, hátat fordított nekik, és úgy eltűnt, mintha csak a föld nyelte volna el.

Hamarosan abbahagyták az emberek a nevetést, és nagyon elszomorodtak.

A szél pedig újra tombolni kezdett, hóval fedte be a pásztorok csúcsos sátrait, s odabenn nem égett a tűz, amely felmelegíthette volna elgémberedett tagjaikat.

Nem messze a jurtáktól lakott egy fecske, aki télen is az emberek közelében maradt. Az emberek szeretetükbe fogadták a mellettük maradt hűséges fecskét, és a téli hónapokban is ellátták minden jóval. S a fecske most úgy érezte, itt az ideje meghálálni az emberek jóságát.

Fel is röppent az égbe, s éles fülével hallgatózni kezdett. Egyszerre csak meghallotta sünisten hangját, amint éppen azt mesélte, hogy miképpen lehet kövek és acél összeütögetésével szikrát csiholni.

Az okos fecske jól megjegyzett mindent, s már éppen a föld felé indult volna frissen szerzett tudományával, amikor az égi sün kitekintett palotája ablakán, és észrevette a körülötte repkedő fecskét. Éles eszével mindjárt kitalálta, hogy a fecske kihallgatta a tűzgyújtás titkát. Előkapta rejtekhelyéről íját, és a menekülő fecskemadár után lőtte. Szerencsére csak a madár farkát találta el. Így is kitépett azonban egy jó darabot belőle, az lehullott a földre.

A burját-mongolok azt mesélik, hogy az emberek így tanulták meg a tűzgyújtást, és azóta villás a fecske farka.

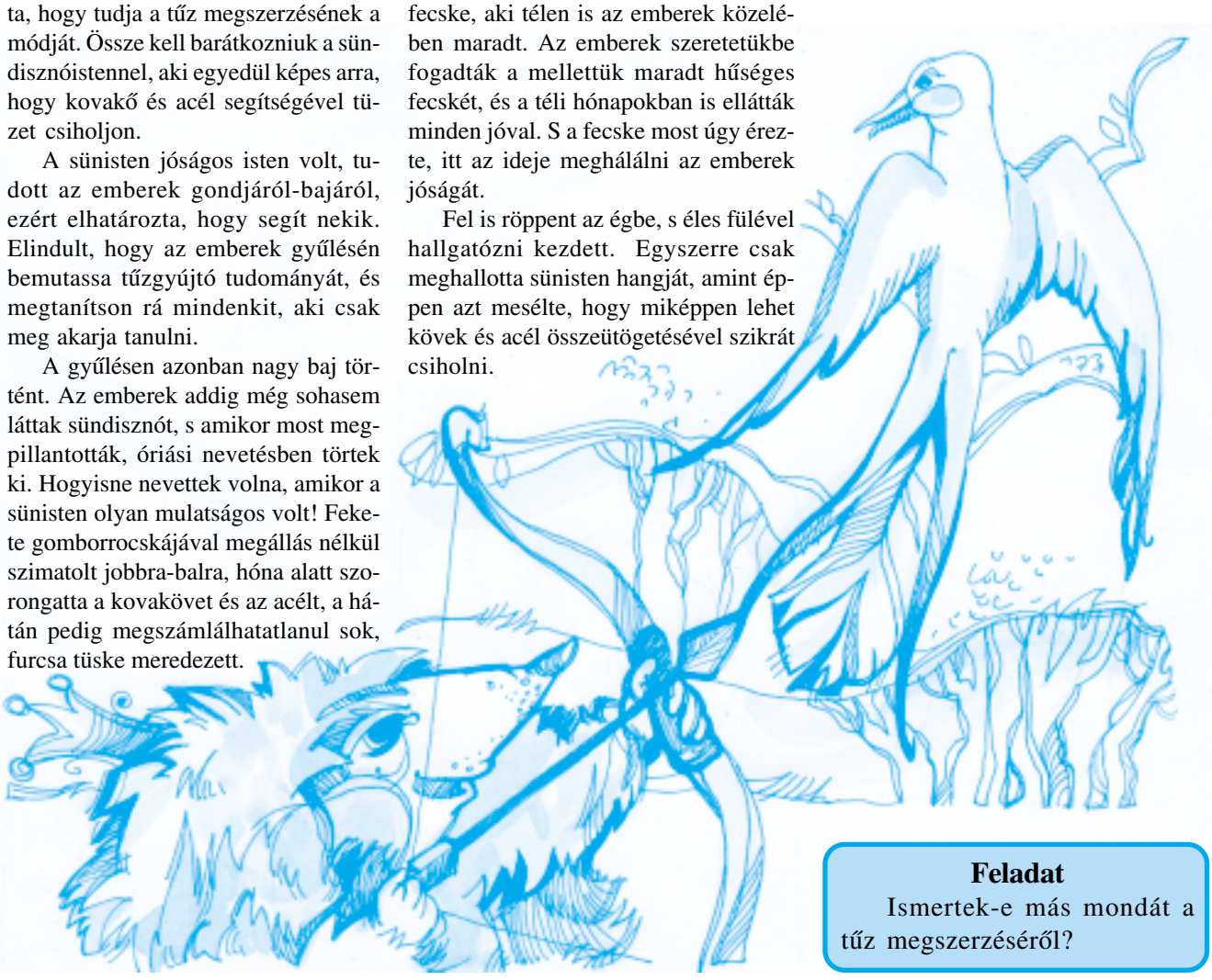

Feladat

Ismertek-e más mondát a tűz megszerzéséről?

A récék és a róka

Eszkimó népmese

Egyszer a tengerparton sétált a ravasz róka. Jókedvű volt, vidáman lépkedett. Kiadós reggelije volt, szundikált is egy jó nagyot, tökéletes elégedettséggel élvezte az életet.

– Én vagyok a legokosabb és a legravaszabb vadállat a vidéken! – dúdolgatta, s magabiztosan mosolygott hegyes bajsza mögött.

A tengerben récék úszkáltak. Észrevették a rókát, látták önelégült mosolyát, és elhatározták, megtréfálják. Azt mondja a legidősebb réce:

– Gyertek, récetestvérek, tréfáljuk meg ravaszdi komát!

– Jó, jó, örömmel, de hogyan? – kérdezte az egyik fiatal réce.

– Majd én megmondom, hogyan – válaszolta a legidősebb réce. – Alkossunk csónakot a szárnyunkból! Üljünk egymás mögé, mintha csónakban ülnénk, szárnyunkkal tegyünk úgy, mintha eveznénk vele!

A récék így is tettek, és sebesen megindultak előre. A legidősebb pedig így vezényelt:

– Egy-kettő! Egy-kettő! Evezzetek erősebben! Rajta! Egy-kettő, egy-kettő! Evezzetek erősebben!

A róka szeme meggyengült az öregségtől, nézi-nézi, mi úszik a tengeren. Látja ám, hogy takaros kis csónak közeleg, benne evezősök ülnek, és szorgalmasan eveznek. Megáll a róka, és gőgösen odakiált:

– Hé, evezősök, nem látjátok, ki áll itt a parton? Én vagyok, a róka, a környék ura. Elfáradtam, gyertek ide, és evezzetek velem haza!

A récék a parthoz igyekeztek. A róka pedig gőgösen leereszkedett a csónak kellős közepébe. Teste elernyedt, elégedetten hunyorgott. Ekkor a csónak elrugaszkodott a parttól, s fölhangzott a legidősebb réce hangja:

– Na testvérek, eleget úsztunk már, repüljünk is egyet!

A róka még föl sem eszmélt, máris alámerült a vízben. A récék meg szélsebesen elhessentek mellőle. A róka úszni kezdett a part felé, s közben arra gondolt, hogy a récék csúffá tették az egész világ előtt. Nehezére esett az úszás, lompos farka teleszívta magát vízzel, húzta lefelé a mélybe.

– Drága lompos farkam, ne merülj el, segíts kievickélnem a partra, különben elpusztulok! – biztatta a róka a farkát, amely aztán meg is hallgatta a könyörgést, és a partra segítette a pórul járt rókát. Üggyelbajjal kimászott a partra, leült egy buckára, hogy megszárítkozzék a napon. A récék pedig elrepültek a tundrán a szélrózsa minden irányába, s elhíresztelték, hogyan fürösztötték meg a kivagyi rókát a tengerben. Az állatok összesereglettek a róka körül, s jót nevettek rajta.

– Meséld el nekünk, mélyen tisztelt róka, hogyan fürösztöttek meg a récék a tengerben – unszolták a nyulak.

A róka elszégyellte magát, s úgy elfutott a tundrába, hogy attól kezdve sosem látták többé a tengerparton.

Feladat

Hogyan nevezzük más szóval a récét?

Miért?

Miért nem dohányozhatnak a gyerekek?

A dohányzás szokása körülbelül négyszáz évvel ezelőtt terjedt el Európában. A spanyolok az amerikai indiánoktól tanultak meg dohányozni. Nagyon káros szokás. A dohányban mérgező anyag is van, nikotinnak hívják, s ez megbetegítheti a tüdőt és a szívet. A füst csípi a légutakat, köhögést okoz. A gyerekek és a fiatalok szervezete még növekszik, nekik tehát még többet árt a cigarettázás, mint a felnőtteknek.

Tudod-e, hogy

a) a fa ősi jelkép, és sok kultúrában kitüntetett és mágikus szerepet játszik?
b) a fáknak szellemet tulajdonítottak, és sok istenségnek volt valamilyen fa- vagy gyümölcsjelképe?
c) az élő és a halott fa a körforgás, a megújulás és az idő egyetemes szimbólumai?
d) a föld oxigénkészletének több mint 20%-át az Amazonas őserdői termelik?
e) miközben az esőerdők csak 2%-át foglalják el a Föld területének, bennük találjuk meg az összes állat- és növényfaj 50 %-át?
f) az Antarktiszt kivéve az összes földrészen találhatók esőerdők?

Kukta Peti, Kukta Panni

Nem csak lányoknak!

Tojáspástétom

Hozzávalók: 3 db kemény tojás, 1 doboz májkrém, 1 kávéskanál mustár, 1 csipet őrölt bors, 1 mokkáskanál só, 5 dkg vaj

Elkészítése: A megfőzött és megtisztított tojást kis darabokra vágjuk és egy tálba tesszük. Beletesszük a májkrémet, a mustárt, a borsot, a sót és a vajat. (Vigyázz, hogy a vaj szobahőmérsékletű legyen!) A tojást és a többi anyagot egy villával jól összetörjük, majd fakanállal alaposan kikeverjük, hogy egyenletesen kenhető legyen.

Változatossá teheted a pástétomot, ha májkrém helyett apróra vágott hagymát, petrezselymet, darált sonkát teszel a tojáshoz. Sonkából kb. 4–6 dkg elegendő. Petrezselyemből egy csomó és hagymából egy kb. 3–4 dkg-os fej kell.

Tízóraira, szendvicsre nagyon finom. Hűtőszekrényben tároljuk!

Jeles évfordulók Magyarország történetéből

Október 6.

Az aradi vértanúk

1849. október 6-án csapott le az osztrák császári megtorlás első nagy hulláma az 1848–49-es forradalom és szabadságharc elfogott katonai és polgári vezetőire. Október 6-án – a bécsi forradalom és Latour osztrák hadügyminiszter halálának első évfordulóján – Pesten kivégezték gróf Batthyány Lajost, az első felelős magyar kormány miniszterelnökét. Aradon pedig

ugyanezen a napon 13 katonai vezetőt – 12 tábornokot és egy ezredest – küldtek a halálba. A tizenhárom aradi vértanú nevét minden magyarnak illik ismernie, ezért a rájuk való emlékezésként álljon itt a nevük:

Aulich Lajos, **Damjanich János**, **Dessewffy Arisztid**, **Kiss Ernő**, **Knezich Károly**, **Lahner György**, **Lázár Vilmos**, **Leiningen-Westerburg Károly**, **Nagysándor József, Pöltenberg Ernő, Schweidel József, Török Ignác és Vécsey Károly.**

A miniszterelnök és az aradi vértanúk a tetteikkel és mártírhalálukkal örökre beírták nevüket a magyar történelem lapjaira.

Kárpátalján október 6-án külön megemlékezünk báró Perényi Zsigmondról, a szabadságharc vértanújáról.

A magyar művelődés nagy alakjai

Kőrösi Csoma Sándor

225 éve, 1784. április 4-én született Kőrösi Csoma Sándor Ázsia-utazó, nyelvtudós, a tibetológia megalapozója. *„Minden magyarban él valami Kőrösi Csoma lelkesültségéből, a kalandvággyal párosult tudásszomjból, a világgá sodródott fiú nyugtalanságából, aki könyvtárakon és őserdőkön fúrja át magát, hogy elveszett szülei nyomára akadjon”* – írja Illyés Gyula a legendás székely-magyar őshazakutatóról.

Székely köznemesi családból származott, 15 éves korától a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban tanult. 1807-ben a főiskola bölcsészeti és hittudományi szakára iratkozott be. Megtanult latinul, görögül, németül, franciául és héberül. 1815-től Göttingenben folytatta tanulmányait. Nagy hatást gyakorolt rá két professzora, Johann Gottfried Eichorn, a keleti nyelvek tanára és J. F. Blumenbach, aki úgy vélte, hogy a magyarok az ujguroktól származnak. Göttingenben megtanult perzsául, arabul, törökül. Végleg elhatározta ázsiai utazását és a magyarság eredetének kutatását. 1818 végén Nagyenyedre utazott; Kenderessy Mihály kormánytanácsos szerény összeggel, évi 100 forinttal támogatta, amely elegendő volt az elinduláshoz.

1819 februárjában Zágrábba gyalogolt, nyolc hónapig szerbül, horvátul, szlovénül tanult, mivel eredetileg Oroszországon keresztül akart eljutni Kínába. 1819 végén hagyta el az országot, Szófián keresztül, Rodoszt érintve áthajózott Alexandriába, innen Aleppóniába ment, ahol kereskedőkaravánhoz csatlakozott, és 1820 októberében megérkezett Teheránba, ahol perzsául és angolul tanult, majd 1822 májusában viszontagságos körülmények között megérkezett Kasmírba. Lehben találkozott William Moorcroft tudóssal, a brit indiai kormány megbízottjával, aki szerződést kötött vele egy tibeti nyelvtan és szótár elkészítésére. 1823-ban a zanglai kolostorban, 1825–27-ben Phuktalban, majd 1827–30 között a kánumi kolostorban kutatott és tanult. Több mint 40 000 tibeti szót gyűjtött össze, s elkészítette az első tibeti nyelvtant és a tibeti–angol szótárt. Nyomorúságos körülményei ellenére sem fogadta el a felajánlott pénzeket, az otthonról küldötteket pedig visszaküldte az erdélyi iskolák számára. Nagy munkáját befejezve 1931-ben Kalkuttába ment. Tíz évig élt a Bengáli Ázsiai Társaság Székházában. Mint könyvtárost megbízták az 1100 kötetből álló tibeti kéziratgyűjtemény rendszerezésével. 1834. február 6-án a Bengáli Ázsiai Társaság tagjává választották, amelynek segítségével 1834-ben megjelentette két fő művét, a *Tibeti nyelvtan*t és a *Tibeti–angol szótár*t. 1835-ig elsajátította a szanszkrit nyelvet is. 1842 elején az őshaza felkutatására készült. Úgy vélte, hogy azt a Lhaszától ÉK-re élő dzsungur nép területén találja meg. Egészségtelen klímájú, mocsaras területeken (Terai) haladt keresztül, és megkapta a maláriát. 1842. március 24-én ért Dardzsilingbe, ahol trópusi lázban elhunyt. Itt temették el; az angolok megbecsülésük jeléül síremléket állítottak neki. Az MTA 1910-ben elhelyezett emléktábláján Széchenyi István mondatai olvashatók: *„Egy szegény, árva magyar, pénz és taps nélkül, de elszánt, kitartó hazafiságtól lelkesítve, Kőrösi Csoma Sándor bölcsőjét kereste a magyarnak és végre összeroskadt fáradalmai alatt. Távol a hazától alussza örök álmát, de él minden jobb magyarnak lelkében.”*

Méhraj

A mi nyelvünk *(Részlet)*

Jó magyartanárom volt. A magyar szavak színeire, szépségére a *Toldi*val eszméltette rá tizennégy éves tanítványait. A nyelvtant is Arany János szellemében, hajlékony, humánus törvényeivel tanította. De igazában nem is nyelvtant tanultunk, bonyolultabb tudományt: hogyan lélegzik a nyelv.

Egy teljes évig a *Toldi*ban éltünk. Egy-egy órára úgy készültünk, hogy néhány versszakot odahaza elolvastunk, majd a magyarórákon ezeket a szakaszokat hangosan felolvastuk; tisztán, szépen kellett olvasni, megkeresve és érzékeltetve a szavak fényét, odahajolva a verssorok szívdobogásához. Azután elemeztük a leckéül kijelölt részt. Végül kívülről kellett felmondani. De a *memoritert* már nem tanultuk, amire idáig értünk, mindannyian, még a tompábbak is, folyékonyan mondták a verset.

A *Toldi* a legszellemesebb tantervi bölcsesség. Anyai közvetlenséggel szólaltatja meg az anyanyelvet.

Illés Endre

Postabontás

Szerkeszti:
Kovács Erika

Falinaptár

Falinaptár, az van nekem,
falra rakom, azt nézhetem,
napok múltát figyelhetem.
Falinaptár, mondd el nekem,
a Karácsony mikor jön el?
És a Húsvét, a nyuszika,
hány nap múlva kerül sorra?
E kérdésekre választ nyerhetsz,
ha a falinaptárra rátekintesz.

Varga Nikolett, *Csepe*

Ki ír nekem?

Levelezni szeretnének

Györke Dianna: (Ungvári járás, 89434 Nagygejőc, Fő u. 112.) 10 éves. Matricát, szalvétát, képeslapot gyűjt. Hobbija az éneklés és a zenehallgatás.

Kahlik Attila
6. osztály, Beregszász

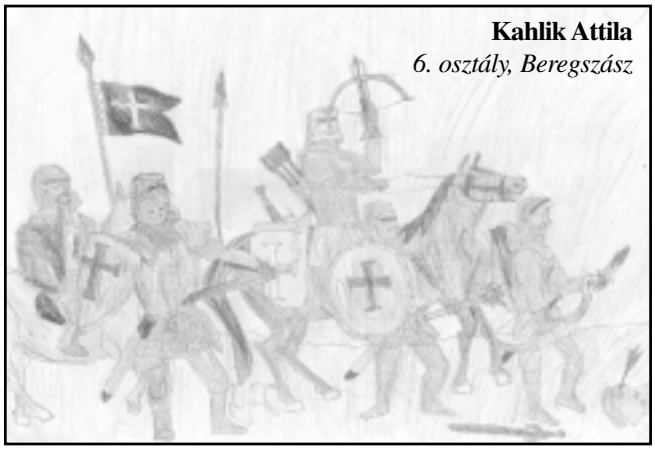

Messze száll a fecske, messze száll a nyár...

– emlékeztet a régi gyerekdal. Elszállt a vakáció, ám a vidám tábori emlékek elkísérnek az iskolába is, s gyakran jut eszünkbe Péterfalva, Salánk, a Velencei-tó, Zánka, Beregszász, Kőrösmező; Abacus tábor, Irka tábor, Mikes tábor stb…

Szerkesztőségünk is sok fényképes beszámolót kapott a nyári táborozás feledhetetlen perceiről.

Ebből közlünk most néhányat emlékeztetőül és kedvcsinálóul, hisz jövőre is lesz vakáció, lesz táborozás!

Ki kezdte?

Kiolvasunk egy „kitalálót”. Kiküldjük őt a teremből. Távollétében kiolvasunk egy vezért is. Így a kitaláló nem tudja, ki a vezér.

Behívjuk a kitalálót. A csoportban ülők közé áll, hogy lehetőleg mindenkit lásson, és figyel. A vezér elkezd valamely jellegzetes mozdulatot (pl. az ujjak szétnyitása, összezárása, fülvakarás, hajhúzogatás, orrfintor, vicsorgás stb.), ezt mindenki átveszi, utánozza. A kitalálónak azt kell felismernie, hogy ki a vezér, honnan indul az újabb és újabb mozgás. Egy-egy mozgás addig tart, míg mindenki át nem veszi.

Nem szabad feltűnően a vezért figyelni, ezzel elárul-juk. Nagyon kerülni sem helyes, ez is áruló jel. A vezér nem húzhatja soká az egyik mozgást akkor sem, ha már gyanús, és őt figyelik.

Ha a kitaláló rájön, hogy ki a vezér, a vezér lesz a kitaláló, és új vezért választanak a játékosok.

Szórejtvény

Csoportban ülnek a játékosok. Kiolvassuk a kezdő „kérdezőt”, aki a csoport elé áll. A kérdező olyan szórejtvényt ad fel, hogy megmondja a szó elején és végén levő hangot és röviden, lehetőleg egy szóval jellemzi a szó értelmét. Pl.:

– Az eleje *b*, a vége *t* és főváros (Budapest vagy Bukarest).

– Az eleje n, a vége cs és gyümölcs (narancs).

Ha több megfejtés is van, mindegyiket el kell fogadnunk. Aki megfejti, átveszi a kérdező szerepét.

Zsibvásár

Kiolvasunk egy „fülest”. A játékosokat két nagy csoportba osztjuk, egyesekre és kettesekre. A két csoport tagjai kéveredve, csoportban leülnek. A fülest kiküldjük, s a játékosok megállapodnak egy összetett szóban. Pl. *kávédaráló*. Az összetett szó első fele (kávé) az első csoporté, vagyis az egyeseké, a másik fele (daráló) a másiké, vagyis a ketteseké.

Behívjuk a fülest, s a játékvezető intésére mindenki a maga szavát mondja hangosan, ötször. Ebből a zsibvásári hangzavarból kell a fülesnek füleléssel megállapítani az összetett szót.

Ha a füles kitalálja, ő választhatja ki az új fülest. Ha nem, még kétszer próbálkozhat. Ha a harmadikat sem találja ki, új fülest kell kiolvasni.

A fülelés mellett a szájról olvasás is segít a kitalálásban.

Logikai feladat

Hat fiatal tanárnő az iskolaév első napjának délutánján beült egy kávéra a közeli eszpresszóba. A férjükkel együtt töltött nyaralásról beszélgetve kiderült, hogy mindegyikük más városban töltötte nyári szabadságát. Rövidesen megérkeztek a férjek is, és ekkor már a gépkocsikra terelődött a szó.

Az alábbi beszélgetéstöredékekből próbáljátok megállapítani, hogy hívják Jutka férjét. A válaszadás könnyebben megy, ha kitöltitek a mellékelt táblázatot.

Férj	Feleség	Város	Autómárka	Autó színe

1. Feri fekete kocsival indult Siófokra.
2. Kati Trabanttal utazott szülővárosába, Debrecenbe.
3. András feleségét nem Jutkának hívják.
4. A barna Wartburg kivételével mindegyik kocsit a férj vezette.
5. Tamás Miskolcra nem a zöld Dáciával ment.
6. Balázs és Péter irigyelték Ádámot, hogy nem kell vezetnie.
7. A szürke Opel úti célja Szombathely volt.
8. Ica még sohasem járt Pécsett.
9. Vera szívesebben vezette volna a Mercedest, amelynek utasa Márta volt.
10. Nóra a piros Skodából nem Szegeden szállt ki.
11. Péter öt óra alatt ért a fehér autóval Debrecenbe.
12. Balázs Szombathelyen a szüleit is felkereste.

Regényhős

Egy közismert Fekete István-regény hősének neve kerül a kiemelt oszlopba, ha a megadott neveket más sorrendben írod be a rácsba.

ÁDÁM, BÉLA, CILI, GÉZA,
NÓRA, OTTÓ, SÁRI

*		L	
*	T		
*			
*		Á	
*			
*	I		
*			

Egy kis állattan

Melyik Európa legnagyobb termetű macskája?

Milyen állat a göböly?

Hát a bögöly?

Miért pusztul el a cápa, ha hálóba kerül?

Miért nincs soha egynél több kukac a cseresznyében?

Szólásmondások

Az alábbi szólásmondásokból hiányzik egy-egy állat neve. Próbáljátok pótolni a megfelelő állatnevet!

Kerüli, mint …… a kutat.

…. is megszokja a tarlót.

Kicsalja a….. a bokorból.

Egy …. nem csinál tavaszt.

Fél, mint …. a dértől.

Keresd a kakukktojást!

Tarac
Tisza
Nagyág
Duna
Latorca
Talabor

Hoverla
Hargita
Petrosz
Drahobrat
Sztoj
Pikuj

Badaló
Eszeny
Kovászna
Csongor
Gyertyánliget
Tekeháza

Varjúháj
Szarvaskerep
Kakasmandikó
Boglárka
Kutyaszőlő
Farkasalma

Beküldési határidő:
2009. november 5.

Tündérujjak

Bújj át...
...egy papírlapon

Ha azt mondja valaki, hogy ez lehetetlen, bebizonyíthatod neki, hogy lehetséges! Hajtsd kettőbe a lapot, fogj egy ollót, és vágasd be az ábrát követve! Át tudsz bújni!

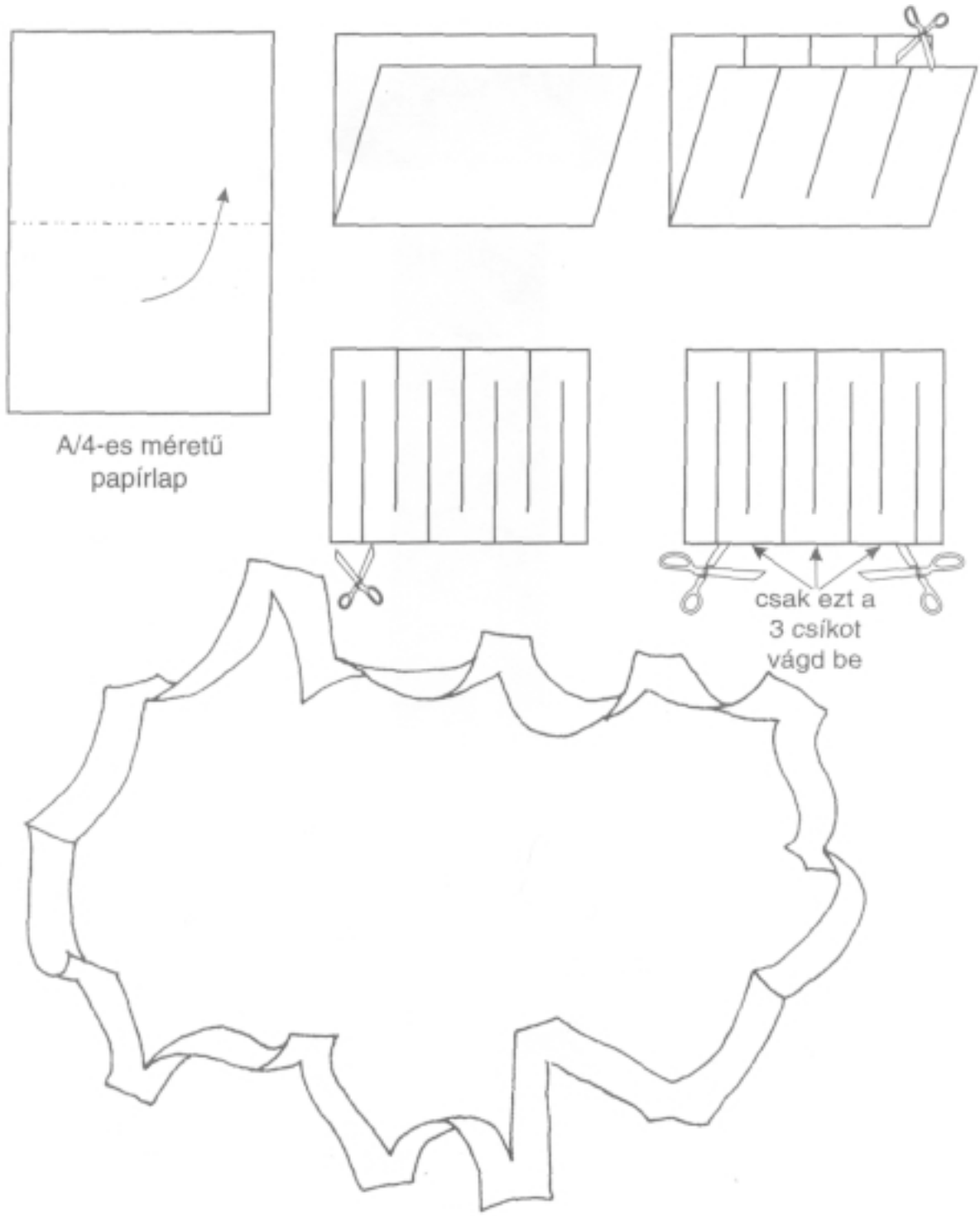

Gál Sándor

Dúdoló

Kertünk végén diófa,
azon ül egy rigócska.
Rigócska, rigócska,
ízlik-e a diócska?

Kertünk mellett kis patak,
fehér kövek közt szalad.
Kis patak, kis patak,
átlépik a madarak.

Kertünk mögött kerek rét,
próbáljunk ott szerencsét.
Szerencsét, szerencsét,
csépeljük ki a lencsét.

Tarbay Ede

Szeptember

Vadludak úsznak sorjában,
tolluk reszket a tócsában.
Hullik, roppan a fák lombja,
mókus búvik az odvakba.

Móricz Zsigmond

Jó a ropogó...

Jó a ropogó
piri mogyoró.
Mackó uram szereti,
bokrába felkeresi.
Egy tenyere
tele vele,
a másikkal úgy csap bele.
Meghámozza lám, lám,
És bekapja, hám!-hám!
Ha teleszed egy mancsot,
vígan eszi és csámcsog.
Jó a ropogó
piri mogyoró.

Sarkady Sándor

Édes ősz

Édes ősz jött, hull a körte,
hamvas szilva hull a földre.
Itt az alma, kasba rakd,
ott a szőlő, hamm, bekapd!
Bokor alatt dió búvik, ott ne hagyd!

Hahó, hajó!

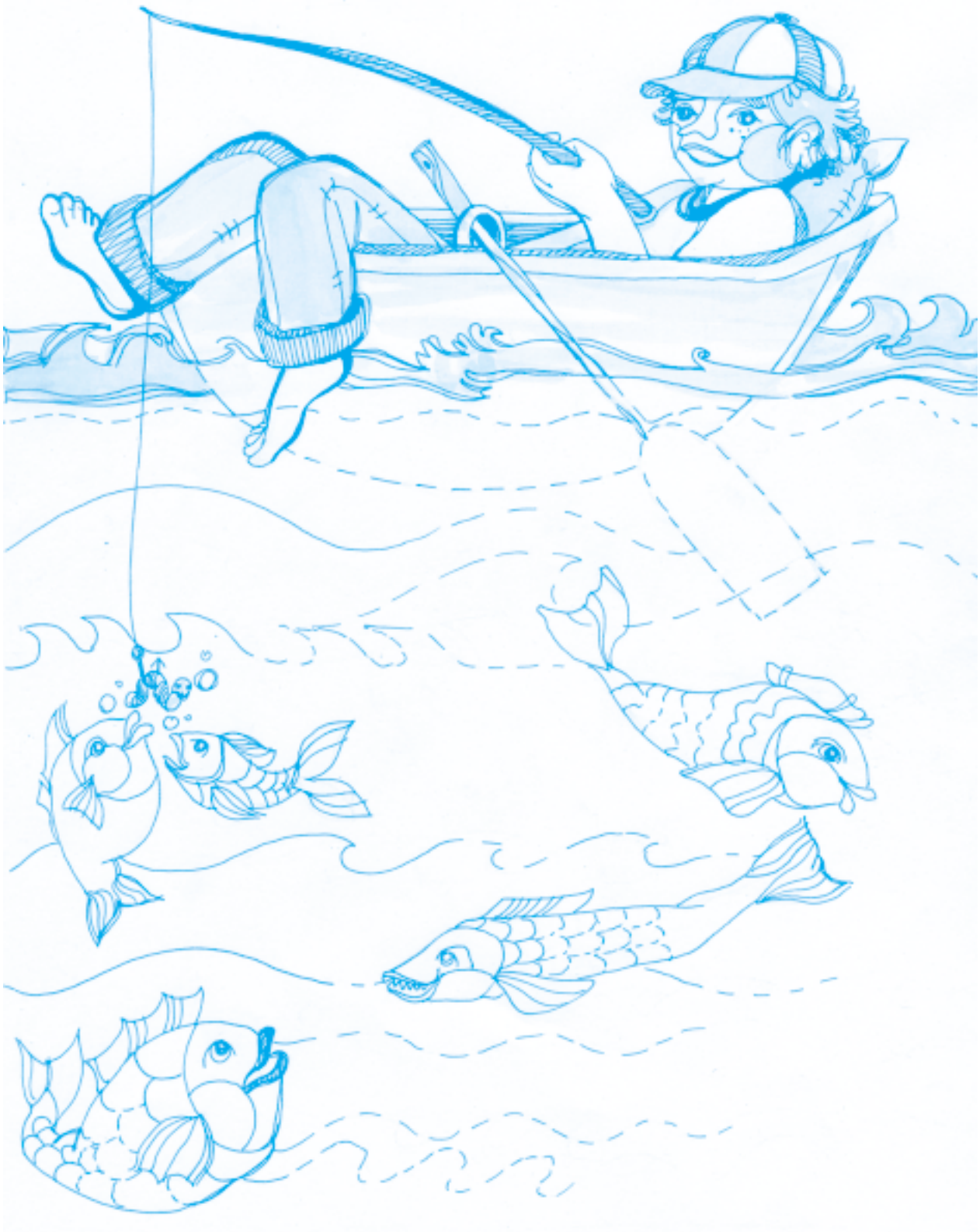

Rajzolj hullámokat a hajó alá, majd színezd ki a halacskákat! A halacskák szájához rajzolj légbuborékokat! Jó szórakozást!

Mintás esernyók

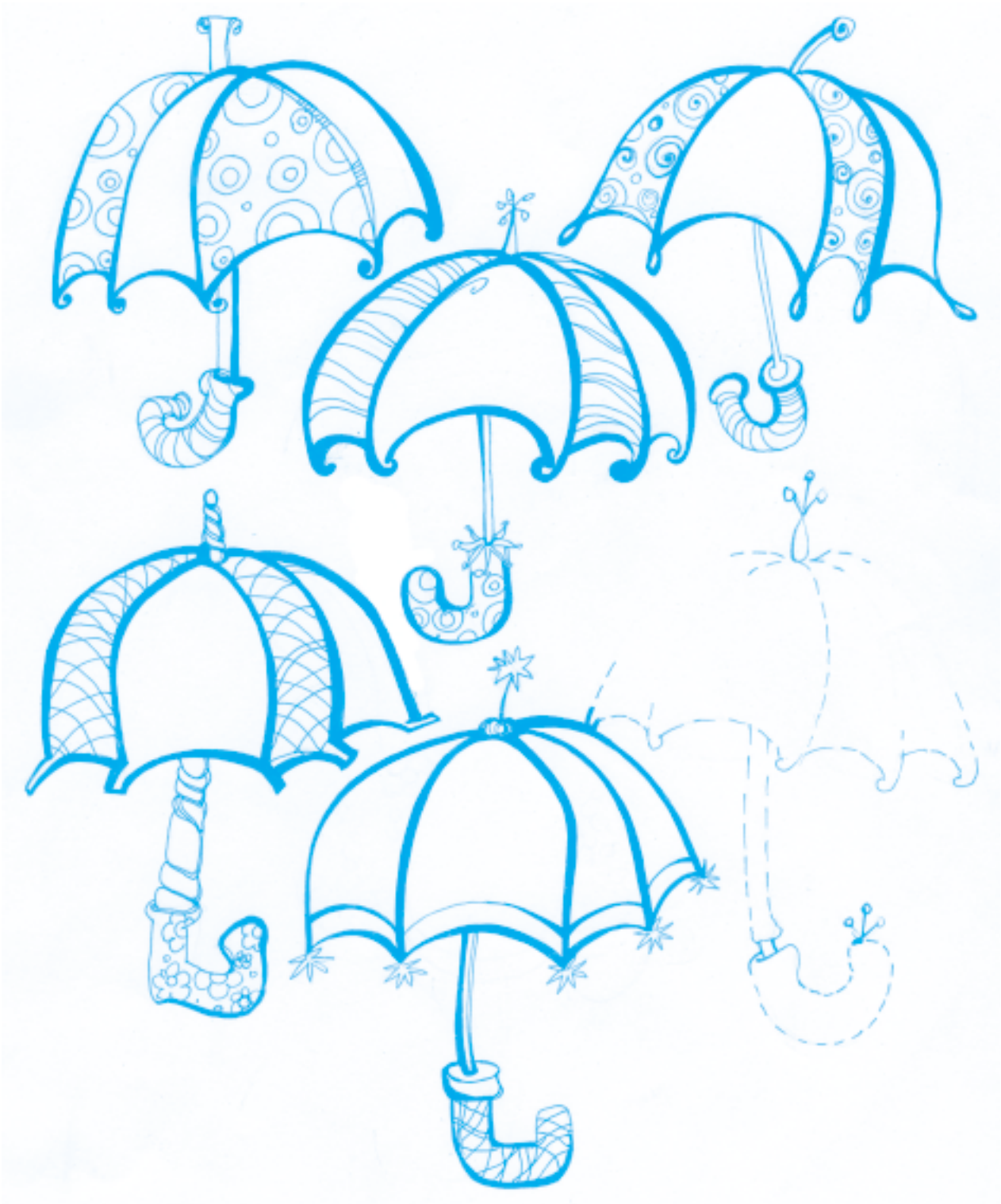

Nézd meg jól a képen látható esernyőket, biztosan felfedezed, hogy mindegyiknek más mintája van, ám ezek a minták bizonyos logika szerint helyezkednek el. Ha rájöttél, hogyan, rajzold a megfelelő mintát az utolsó ernyőre!

Béka királyfi

(népmese)

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy öreg király, s volt annak a királynak egy szép leánya. Olyan szép volt az a leány, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem!

Szerette is a király a leányát, hogy annál jobban már nem lehetett. A királykisasszony igen szeretett játszani, leginkább labdázni.

Hát, ahogy egyszer labdázgat a kertben, véletlenül a labdáját beleejtette a kútba. Keservesen nézett utána: hogy vegye már most ő ki onnan a labdáját? Egyszer csak megszólalt valaki a mélyből:

– Hogyha megígéred, hogy aranyos kis tányérkádból megetetsz, poharadból megitatsz, az ágyadba befektetsz, akkor visszaadom a labdádat.

Mivel a királykisasszony nagyon szerette a labdáját, azt mondta:

– Jó, megígérek mindent, csak add ide a labdámat!

Ekkor egy rettenetes csúf béka ugrott ki a kútból. Az olyan rettenetesen volt csúf, hogy meg lehetett tőle ijedni: nagy csúf szemei voltak, nagy lábai, és még rettentően szőrös is volt. Odaadta a királykisasszonynak a labdát, ő elragadta azt, futott sebesen vele a királyi palotába! De a béka ment utána.

A királykisasszony hazaért, s jól bezárta az ajtót. A testőrök nem akarták beengedni a békát. Mit keres itt egy ilyen csúfság?! De ő ügyesen keresztülszökött a lábuk között, s kezdte az ajtót kaparni. Éppen akkor kezdett ebédelni a királyi család. Kinyitják a zajra az ajtót, hát beszökött a béka. Azt mondja a király:

– Mit jelentsen ez, lányom, mit keres itt ez a béka?

Akkor a leánya elmondta, hogy s mint történt a kertben, hogy ő beleejtette a labdáját a kútba, ez a béka meg visszaadta. De milyen feltétellel! Azt mondja a király:

– Ide figyelj, édes lányom, amit megígértél, azt meg is kell tartani. Ha egyszer megígéred, hogy megeteted a tányérodból, megitatod a poharadból, az ágyadba fekteted, akkor tedd is meg.

Ha akarta, ha nem, a királykisasszony felvette a békát, odaültette maga mellé az asztalhoz. A tányérjából megetette, poharából megitatta, s elvezette a hálószobájába. Gyertyát gyújtott neki, s lefektette az ágyába. Hát, halljatok csudát, egyszer a királykisasszony megy be a szobába, és nem béka volt ott, hanem egy olyan szép királyfi feküdt az ágyban, hogy el sem lehet mondani! Csodálkozott is a királykisasszony:

– Hát az előbb egy csúf békát fektettem az ágyamba, hogy kerültél te ide, királyfi?

Elmosolyodott a békakirályfi:

– Én voltam az a béka, egy gonosz varázsló elvarázsolt, s azt az átkot mondta reám, hogy addig béka képében járjak, amíg egy királykisasszony meg nem szabadít, az ágyába nem fektet, a poharából meg nem itat, a tányérjából meg nem etet. Te most megmentettél engem.

A királykisasszony megfogta ekkor a kezét a békakirályfinak, odavezette az apja elejibe, s elmondta, mi történt. Az öreg király reájuk adta áldását, s másnap akkora lakodalmat csaptak, hogy innentől odáig szólt a zene. Én is ott voltam, ti is ott voltatok, s ami ott volt, olyat sose láttunk.

Aki nem hiszi, járjon utána, holnap legyenek a ti vendégeitek! Itt a vége, fuss el véle!

Órarend

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					